

ԵՐԱԿՐԻՆՅԱՆ ՄԱՍԿԱՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՍԻԱԾՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԸ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՀԱՐԱՆՈՒՄ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

Կերպության սատարմամբ: Հայոց Հայրապետը նաեւ գոհունակությամբ անդրադարձավ կազմակերպության՝ հաշմանդամություն ունեցող երիտասարդներին եւ նրանց ծնողներին տրամադրող հոգեւոր ու հոգեբանական աջակցությանը:

Իր հերթին հայր Մայքլ Թոմսեն Ամենայն Հայոց Հայրապետին մերկայացրեց թեմերի հետ համատեղ իրականացվող ծրագրերը՝ իր երախտագիտությունը հայտնելով Նորին Սրբության մշտական գորակցության համար:

Մարտի 17-ին

Իրաք-Հայաստան բարեկամական խմբի պատվիրակությանը

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Երկրորդ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Իրաքի Հանրապետության Ներկայացուցիչների պալատի Իրաք-Հայաստան բարեկամական խմբի ղեկավար Մոհամմեդ Սադիկ Մոհամմեդի գլխավորած պատվիրակությանը:

Հանդիպմանը Նորին Սրբությունն ընդգծեց, որ վերջիններս այցը Հայաստան լավագույն վկայությունն է երկու ժողովուրդների դարավոր պատմություն ունեցող բարեկամական եւ ջերմ հարաբերությունների: Հայոց Հայրապետը գոհունակությամբ արձանագրեց, որ երկու երկրների փոխհարաբերությունները զարգանում են, եւ նմանօրինակ այցելություններն առավել կնպաստեն միջպետական կապերի ամրապնդմանը:

Անդրադարձ կատարելով Իրաքի հայ համայնքին՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը նշեց, որ վերջինս եւս իր կարելու նպատակ է բերում հայ-իրաքյան հարաբերությունների խորացման գործում: Նորին Սրբությունը նաեւ իր գնահատանքն ու երախտագիտությունը հայտնեց Իրաքի իշխանություններին հայ համայնքի եւ նրա հոգեւոր կյանքի նկատմամբ ցուցաբերվող հոգատար վերաբերմունքի համար:

Հայոց Հայրապետը երկու ժողովուրդների կապերի սերտացման, ազգերի խաղաղ գոյակցության հարցում կարելու նկատեց միջկրոնական երկխոսությունը: Այս առնչությամբ Նորին Սրբությունն ընդգծեց, որ Հայ Եկեղեցին իր հետեւողական մասնակցությունն է բերում այդ գործընթացում:

Իրաք-Հայաստան բարեկամական խմբի ղեկավար Մոհամմեդ Սադիկ Մոհամմեդը, շնորհակալություն հայտնելով Հայոց Հայրապետին ընդունելության համար, նշեց, որ պատվիրակության այցը Հայաստան նպատակ է հետապնդում երկու երկրների փոխգործակցությունը տարբեր ոլորտներում առավել ամրապնդելու եւ զարգացնելու: Վերջինս ընդգծեց նաեւ, որ Իրաքի իշխանությունները գործում ջանքեր են ներդնում՝ ապահովելու երկրի ազգային ու կրոնական փոքրամասնությունների համերաշխ կեցությունը, պաշտպանելու նրանց իրավունքները:

Հանդիպմանն անդրադարձ կատարվեց նաեւ տարածաշրջանում առկա մարտահրավերներին, Հայաստանի տարածքային ամբողջականության դեմ Ադրբեյջանի ոտնձգություններին եւ Արցախում ստեղծված հումանիտար ճգնաժամին:

Մարտի 20-ին

«Դանիական-հայկական բարեգործական առաքելություն» 24 անդամներին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց «Դանիական-հայկական բարեգործական առաքելություն» հասարակական կազմակերպության ատենապետ հայր Մայքլ Թոմսենին եւ կազմակերպության հոգաբարձուների խորհրդի անդամ Ինգրիտ Ֆանդերբերիդեն Բիերեին՝ ուղեկցությամբ գործադիր տնօրեն Արշավիր Գաբունյանի:

Նորին Սրբությունն իր օրհնությունն ու գնահատանքը բերեց բարեգործական կազմակերպության պատասխանատու-

ներին Հայաստանում իրականացվող սոցիալական եւ կրթական ծրագրերի առնչությամբ:

Վեհափառ Հայրապետն ընդգծեց, որ հայաստանյան թեմեր հովվապետական այցելությունների ընթացքում ակնհայտ է եղել մատաղ սերնդի հոգեւոր կրթությանը նպաստող կիրակնօրյա դպրոցների արդյունավետ գործունեությանը, որ կազմակերպվել է «Դանիական-հայկական բարեգործական առաքելություն» կազմա-

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Բունդեսթագի Գերմանիա-Հարավային Կովկաս բարեկամական խմբի պատվիրակությանը՝ ուղեկցությամբ ՀՀ ԱԺ պատգամավոր Լիլիթ Կիրակոսյանի:

Հանդիպմանը Նորին Սրբությունը կարելուրեց նմանօրինակ այցելությունների միջոցով երկու երկրների բարեկամական կապերի առավել ամրապնդումը: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մասնավոր անդրադարձ կատարեց տարածաշրջանում առկա մարտահրավերներին, Հայաստանի սահմանների նկատմամբ ոտնձգություններին, Արցախի շրջափակմանը եւ հումանիտար ճգնաժամին, տակավին գերության մեջ գտնվող հայորդիների խնդրին, ինչպես նաեւ արցախյան՝ հայկական հոգեւոր, մշակութային ժառանգության պահպանման խնդիրներին: Այս առնչությամբ Հայոց Հայրապետն իր երախտագիտությունը հայտնեց Գերմանիայի իշխանու-

թյուններին 44-օրյա պատերազմի ընթացքում ու հետպատերազմյան շրջանում Հայաստանին եւ Արցախին ցուցաբերած աջակցության համար՝ հույս հայտնելով, որ միջազգային հանրությունը հետեւողական ջանքեր կգործադրի Ադրբեյջանի ռազմատենչ քաղաքականությունը կանխելու ուղղությամբ:

Գերմանիա-Հարավային Կովկաս բարեկամական խմբի փոխնախագահ Տաբեա Ռյոսենը իր հերթին անդրադարձավ պատվիրակության՝ Հայաստան այցին՝ ընդգծելով, որ այն նպատակ ունի տարբեր ոլորտներում առավել ամրապնդելու եւ զարգացնելու երկու երկրների փոխգործակցությունը: Պատվիրակության անդամները կարելուրեցին տարածաշրջանում խաղաղության եւ կայունության հաստատումը:

Զրույցի ընթացքում անդրադարձ կատարվեց Հայոց Եկեղեցու առաքելությանը ազգային ինքնության պահպանության ու հոգեւոր արժեքների կերտման գործում:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՂԱՐԱՆՈՒՄ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

Մարտի 22-ին

Ժողովուրդների հոգեւոր միասնության միջազգային հիմնադրամի նախագահին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Ժողովուրդների հոգեւոր միասնության միջազգային հիմնադրամի նախագահ փիլիսոփայական գիտ. դոկտոր Վալերի Ալեքսեւին:

Հանդիպմանը հիմնադրամի նախագահը, ուրախություն հայտնելով վերստին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին իր այցի առիթով, Վեհափառ Հայրապետին ներկայացրեց անցած տարիների ընթացքում արձանագրած ձեռքբերումները եւ առաջիկա անելիքները: Այս առնչությամբ պարոն Վ. Ալեքսեւը տեղեկացրեց նաեւ ԱՊՀ երկրներում 2023 թվականը ռուսաց լեզվի տարի հռչակման առիթով հիմնադրամի ծրագրած միջոցառումների՝ ի մասնավորի «Ռուս գրողները եւ ուղղափառությունը» տասներկու հատորանոց մատենաշարի շնորհանդեսի վերաբերյալ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, իր օրհնությունն ու բարեմաղթանքները բերելով Ժողովուրդների հոգեւոր միասնության միջազգային հիմնադրամի նախագահին, գնահատանքով անդրադարձավ հիմնադրամի գործունեությանը, որն ուղղված է քրիստոնյա ժողովուրդների միջեւ հոգեւոր-մշակութային կապերի ընդլայնմանն ու զորացմանը, հոգեւոր-բարոյական արժեքների պաշտպանությանն ու ամրապնդմանը, եկեղեցիների հոգեւոր, կրթական եւ հասարակական առաքելությանը սատարելուն: Նորին Սրբությունը ողջունեց նաեւ ներկայացված ծրագրերը, որոնք պետք է նպաս-

տեն փոխճանաչմանն ու ժողովուրդների միջեւ մշակութային կապերի սերտացմանը: Զրույցի ընթացքում անդրադարձ կատարվեց երկրների եւ ժողովուրդների առջեւ ծառացած մարտահրավերներին, տարածաշրջանում առկա անվտանգային սպառնալիքներին, ինչպես նաեւ խաղաղության ու կայունության հաստատման ուղղությամբ ներդրվող ջանքերին:

մախարարի այցը Սուրբ Էջմիածին՝ պատեհ առիթ նկատելով այն՝ տեղեկանալու կրթության, գիտության եւ մշակույթի ոլորտներում առկա խնդիրների ու ծրագրերի, ինչպես նաեւ պատմական սրբավայրերի, Սփյուռքում եւ Արցախում ազգային-հոգեւոր ժառանգության պահպանության ուղղությամբ ձեռնարկվող քայլերի վերաբերյալ:

Իր խոսքում ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի եւ սպորտի նախարարը լուսաբանություններ տվեց տարբեր հարցերի առնչությամբ՝ պատրաստակամություն հայտնելով փոխառնչված ոլորտներում Մայր Աթոռի հետ համագործակցության, համատեղ ծրագրերի իրականացման եւ ի նպաստ զանազան խնդիրների կարգավորման ջանքերի ու հնարավորությունների մեկտեղման: Տիկին Ժ. Անդրեասյանը մասնավորապես անդրադարձ կատարեց պատմական վանքերի ու եկեղեցիների պահպանման ու վերականգնման հարցերին, Արցախի մշակութային ժառանգության պահպանության խնդիրներին, միջազգային հարթակներում իրավունքների պաշտպանության ոլորտում անելիքներին եւ տարվող քարոզչական աշխատանքներին:

Հանդիպման ընթացքում Ամենայն Հայոց Հայրապետը բարձրաձայնեց եկեղեցու մտահոգությունները հանրակրթության պետական չափորոշիչ՝ հատկապես «Հայ եկեղեցու պատմություն» առարկայի առնչությամբ՝ հաստատելով, որ պետություն—եկեղեցի երկարատեւ աշխատանքի արդյունքում ներդրված այս առարկայի նպատակներն են մատաղ սերնդի հայեցի դաստիարակությունը, ազգային ինքնության գիտակցությունը ձեւավորելը, արժե-

համակարգ կերտելը, որոնք գիտելիքի հետ մեկտեղ կարող են ամուր հիմք կազմել մեր ժողովրդի առաջընթաց, ապահով ու բարոր կյանքի: Այս իմաստով Նորին Սրբությունը նկատեց, որ եկեղեցու ակնկալությունն է, որ վերսկսվեն ձեւավորված կրթության համատեղ հանձնախմբի աշխատանքները եւ առարկայի պահպանման հարցում գտնվեն ընդունելի լուծումներ:

Այս առնչությամբ ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարը ներկայացրեց հանրակրթության պետական չափորոշիչ կազմման մեթոդաբանությունը՝ կարեւորելով դպրոցում արժեքային դաստիարակության բաղադրիչի պահպանումը, նաեւ ընդգծելով ազգային դպրոցի ձեւավորման եւ կայացման գործում Հայոց եկեղեցու մեծ ավանդը:

Քննարկվեցին նաեւ պատմական սրբավայրերի պահպանման ու վերականգնման խնդրում ընդհանուր սկզբունքներին եւ փոխհամաձայնեցված գործողություններին, Արդեւձանի հսկողության տակ հայտնված տարածքներում Արցախի մշակութային ժառանգության անխաթար պահպանությանը վերաբերող հարցեր: Երկուստեք կարեւորվեց գործակցությունը նախարարության եւ Մայր Աթոռի՝ Արցախի հոգեւոր ժառանգության պահպանության գրասենյակի միջեւ, ինչպես նաեւ պատմական հուշարձանների պահպանության հարցերով համատեղ հանձնախմբի շրջանակում:

Հանդիպման ավարտին ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարն այցելեց Վեհափառի թանգարան, նաեւ ծանոթացավ Մայր տաճարի ամրակայման եւ հիմնանորոգության աշխատանքների ընթացքին:

Մարտի 24-ին

ՌԳ Մուրմանսկի նահանգապետին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Ռուսաստանի Դաշնության Մուրմանսկի նահանգապետ Անդրեյ Զիբիսի գլխավորած պատվիրակությանը:

Զրույցի ընթացքում Նորին Սրբությունը գոհունակությամբ արձանագրեց, որ երկու ժողովուրդների եղբայրական հարաբերություններն ունեն դարավոր պատմություն, եւ նմանօրինակ այցելությունները նպաստում են երկու երկրների բարեկամական կապերի եւ գործակցության առավել զորացմանը: Հայոց Հայրապետն ընդգծեց, որ բարեկամ ժողովուրդները դարերի ընթացքում կողք կողքի միասնաբար կարողացել են դիմակայել եւ հաղթահարել բազում փորձություններ ու դժվարություններ: Հանդիպմանը Նորին Սրբությունն անդրադարձավ նաեւ Հայաստանյայց Առաքելական եւ Ռուս Ուղղափառ եկեղեցիների միջեւ առկա ջերմ հարաբերություններին եւ արդյունավետ փոխգործակցությանը՝ երախտագիտությամբ արձանագրելով այն ջանքերը, որ Մոսկվայի

եւ Համայն Ռուսիո Կիրիլ Պատրիարքը վերջին տարիներին ներդրել է դարաբաղյան հակամարտության խաղաղ կարգավորման եւ հայկական հոգեւոր ժառանգության անխաթար պահպանման ուղղությամբ:

Իր հերթին Մուրմանսկի նահանգապետ Անդրեյ Զիբիսը, կարեւորելով հայ-ռուսական հարաբերությունների առավել խորացումն ու զարգացումը, իր շնորհակալությունը հայտնեց Նորին Սրբությանը երկու ժողովուրդների բարեկամական կապերի ամրապնդման գործում Հայոց եկեղեցու կարեւոր ներդրման համար: Նահանգապետն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներկայացրեց նաեւ Մուրմանսկի մարզը եւ վերջինիս ձեռքբերումները տարբեր ոլորտներում՝ կարեւորելով տեղի հայ համայնքի գործունեությունը:

Հանդիպմանն անդրադարձ կատարվեց երկու երկրների առջեւ ծառացած ներկայիս մարտահրավերներին եւ առկա մտահոգություններին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Քիշնեւի (Մոլդովայի Հանրապետություն) քաղաքապետ Իոն Զեբանի գլխավորած պատվիրակությանը:

Հանդիպմանն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը գոհունակությամբ ընդգծեց, որ մնացորդնակ այցելություններն իրենց կարեւոր նպաստն են բերում երկու երկրների բարեկամական կապերի առավել ամրապնդմանն ու գործակցության զարգացմանը: Նորին Սրբությունը գոհունակությամբ հաստատեց, որ դեռեւս վաղ միջնադարից Սոլոդայում կայք հաստատած հայ ժողովրդի զավակները կարողացել են կազմակերպել իրենց ազգային եւ հոգեւոր կյանքը՝ կարեւոր ներդրում բերելով երկրի զարգացման գործում: Հայոց Հովվապետը մշեց, որ այսօր էլ Սոլոդայի փոքրաթիվ հայ համայնքը շարունակում է հաջողություններ արձանագրել տարբեր ոլորտներում՝ վայելելով Մոլդովայի իշխանությունների, նաեւ Քիշնեւի քաղաքապետարանի բարյացակամ վերաբերմունքն ու հոգատարությունը:

Նորին Սրբությունն անդրադարձավ նաեւ Մոլդովայում ստեղծված դարավոր հայ հոգեւոր-մշակութային ժառանգության պահպանությանը, ներկայում գործող երկու եկեղեցիներին, ինչպես նաեւ Հայոց եկեղեցու դերակատարությանը հայ ինքնության պահպանման գործում:

Իր հերթին քաղաքապետ Իոն Զեբանը Հայոց Հայրապետին տեղեկացրեց Հայաստան այցի նպատակների, ձեւավորված

գործակցության եւ երեւանի քաղաքապետարանի հետ նախամշվող ծրագրերի մասին: Քաղաքապետը գոհունակությամբ հիշատակեց հայկական համայնքի հետ ջերմ հարաբերությունների մասին:

Զրույցի ընթացքում խոսվեց նաեւ տարածաշրջանում առկա լարված իրավիճակի, Հայաստանի ու Արցախի առջեւ ծառացած անվտանգային հիմնախնդիրների մասին, խաղաղության եւ կայունության հաստատման գործում կարեւորվեց միջազգային հանրության՝ ի մասնավորի բարեկամ երկրների զորակցությունը:

Մարտի 29-ին

ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի եւ սպորտի նախարար Ժաննա Անդրեասյանին:

Մինչև ուղեկցությամբ փոխնախարար Արա Խզմալյանի:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ողջունեց

Գերագույն հոգեւոր խորհրդի հայտարարությունը

Խոր ցավով ենք արձանագրում, որ արդեն 100-րդ օրն է, ինչ Ադրբեջանի իշխանությունները, հայատյաց քաղաքականության սաստկացող դրսևորումներով, արգելափակված են պահում Արցախը Հայաստանի հետ կապող Բերձորի (Լաչինի) միջանցքը:

Ադրբեջանի կողմից Արցախի Հանրապետության հայ բնակչության նկատմամբ պարբերաբար իրականացվող ֆիզիկական ու հոգեբանական ճնշումները, բռնություններն ու ահաբեկչական գործողությունները առավել խորացնում են հումանիտար աղետալի իրավիճակը: Հակառակ Արցախում տեղակայված խաղաղապահ անձնակազմի ներդրած ջանքերի՝ ադրբեջանական իշխանությունների հանցավոր գործողությունների հետևանքով ուսմահարվում են մարդկանց՝ երեխաների, կանանց եւ ծերերի կյանքի, բուժում ստանալու, տեղաշարժի եւ հիմնարար մյուս իրավունքների:

Բարձր ենք գնահատում ՄԱԿ-ի Միջազ-

գային արդարադատության դատարանի որոշումը Ադրբեջանի կողմից Բերձորի (Լաչինի) միջանցքի արգելափակումը վերացնելու վերաբերյալ: Ողջունում ենք Եվրախորհրդարանի վեհաժողովի կոչը, որով Ադրբեջանի իշխանություններին հորդորվում է կյանքի կոչել ՄԱԿ-ի Միջազգային արդարադատության դատարանի որոշումը:

Տարակուսանք ենք արտահայտում, որ հակառակ միջազգային համրության, վերջինիս իրավասու եւ ազդեցիկ կառույցների կողմից ճանապարհը բացելու վերաբերյալ կտրական պահանջներին՝ առ այսօր արգելափակումը շարունակվում է:

Հորդորում ենք ՄԱԿ-ի, Եվրախորհրդարանի եւ Եվրամիության պատկան կառույցներին, պետությունների ղեկավարներին ու կրոնական առաջնորդներին հետևողական ջանքերով հասնել Ադրբեջանի կողմից Միջազգային դատարանի վճռի կատարմանը, ցեղասպանական գործողությունների դատապարտմանը եւ Արցախի բնակչության անվտանգ ու բնականոն կյանքի ապահովմանը:

Ադրբեջանի կողմից Միջազգային դատարանի որոշման հանդեպ բացահայտ անհարգալից նման մոտեցման հանդուրժումը սաստկացնելու է հումանիտար ճգնաժամը, նոր վտանգներ է ստեղծելու Արցախի ավելի քան 120 000 բնակչության կյանքի համար, ստեղծելու է միջազգային դատական ատյանների վճիռները կոպտորեն շրջանցելու աններելի նախադեպ՝ միաժամանակ խոր հուսախաբություն առաջացնելով միջազգային արդարադատության նկատմամբ:

Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցին, առաջնահերթություն ունենալով մարդկային կյանքերի փրկությունն ու անվտանգությունը, հետևողականորեն պաշտպանելու է Արցախի ժողովրդի ինքնորոշման իրավունքի իրագործումը՝ անկախություն հանուն փրկության եւ անվտանգության սկզբունքով:

Նոր նշանակումներ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Երկրորդ Ճայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հայրապետական տնօրինությանը կատարվել են եկեղեցականների նոր նշանակումներ:

Տ. Վահան եպս. Հովհաննիսյանը սույն թվականի ապրիլի 1-ից ծառայության է կոչվել Երուսաղեմի հայոց պատրիարքությունում:

Տ. Դանիել եպս. Ֆրնտրյանը սույն թվականի ապրիլի 1-ից նշանակվել է Գետրոյան հոգեւոր ճեմարանի ասպիրանտուրայի բաժնի ղեկավար:

Մայր Աթոռի թանգարաններին հասկացված դամաճնորհի համաձայնագրի ստորագրման Պաշտոնական արարողություն

Մարտի 17-ին, օրհնությամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Երկրորդ Ճայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում տեղի ունեցավ ճապոնիայի կառավարության՝ Մայր Աթոռի թանգարաններին հատկացրած դամաճնորհի համաձայնագրի ստորագրման պաշտոնական արարողությունը:

Դամաճնորհիային ծրագիրը, որով ձեռք են բերվելու անհրաժեշտ սարքավորումները, կյանքի է կոչվելու Հայ բարեգործական ընդհանուր միության միջոցով: Այդ հանդիսավոր առիթով Սուրբ Էջմիածին էին ժամանել Հայաստանում ճապոնիայի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան պարոն Մասանորի Ֆուկուշիման, ՀԲԸՄ Հայաստանի նախագահ Վազգեն Յակոբյանը, դեսպանատան եւ ՀԲԸՄ-ի գրասենյակի աշխատակիցներ:

Մայր Աթոռի Ռուբեն Սեւակի թանգարանում հյուրերին ընդունեց Արտաքին հարաբերություն-

ների եւ արարողակարգի բաժնի տնօրեն Տ. Նաթան արք. Հովհաննիսյանը՝ փոխանցելով Ամենայն Հայոց Հայրապետի ողջույններն ու օրհնությունը: Ինչպես նշեց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի թանգարանների եւ արխիվի տնօրեն Տ. Ասողիկ արք. Կարապետյանը, դեռեւս 2014 թվականից արդյունավետ համագործակցություն է սկսվել ճապոնիայից ժամանած վերականգնողների հետ: Պարբերաբար իրականացվող սեմինարների ընթացքում ճապոնական կողմը բարի ցանկությամբ որոշել է աջակցել Սուրբ Էջմիածնի թանգարանների վերականգնման բաժնին: Այս հարցը արծարծվել էր նաեւ Վեհափառ Հայրապետի հետ հանդիպման ժամանակ, երբ տարիներ առաջ Մայր Աթոռ էր այցելել ճապոնիայից ժամանած բարձրաստիճան մի պատվիրակություն: Այդ օրվանից ի վեր թանգարանների տնօրենությունն սկսել է աշխատել ճապոնիայի դեսպանության հետ

դամաճնորհի հայտը ներկայացնելու առնչությամբ:

Հայաստանում ճապոնիայի դեսպան պարոն Մասանորի Ֆուկուշիման նշեց, որ Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու դերը հայ ժողովրդի կյանքում անգնահատելի է, իսկ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի թանգարաններում

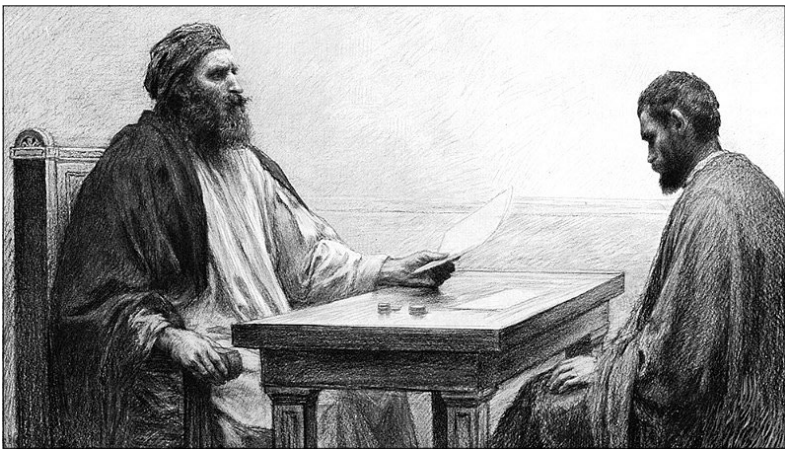
պահպանվող մշակութային ժառանգությունը՝ անգին:

Իր հերթին ՀԲԸՄ Հայաստանի նախագահ Վազգեն Յակոբյանն արձանագրեց, որ Հայ Եկեղեցու կատարած աշխատանքը մեր ազգի համար շատ կարեւոր է, եւ Վերականգնողական կենտրոնը նոր սարքավորումներով համալրվելուց

հետո լավագույնս կներկայանա աշխարհին իր պատմական, մշակութային ժառանգությամբ: Ճապոնիան եւ Հայաստանն ունեն հնագույն հարուստ մշակույթ եւ մեծ սեր իրենց ազգային ժառանգության հանդեպ: Այս ծրագրի միջոցով երկու երկրների միջեւ բարեկամությունն առավել կամրապնդվի:

Նշենք, որ 2012 թ. ի վեր Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի թանգարաններն սկսել են գործվածքի ֆոնդի հիմնավոր առարկաների վերանորոգությունները: Հայ վերականգնող մասնագետների աշխատանքները բարձր են գնահատել Պետական Էրմիտաժի, ճապոնիայի Սագայի համալսարանի եւ Նյու Յորքի Մետրոպոլիտան թանգարանի համապատասխան բաժինների վարպետ վերականգնողները:

**Լրատվական նյութերը՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի
տեղեկատվական համակարգի**

Անիրավ տնտեսի առակը

Նայական միջավայրում առակի հանդեպ մշտապես արթուն հետաքրքրությունը թե՛ ժողովրդական, թե՛ գիտական շրջանակում լավագույնս հիմնավորում է Քրիստոսի պատմած առակներից յուրաքանչյուրի ուսումնասիրությունն ու քննությունը: Իբրեւ «Իմ բերանը առակներով պիտի բանամ եւ աշխարհի սկզբից ի վեր ծածկված բաները պիտի հայտնեն» (Մատթ. ԺԳ 34-35) խոսքե-

րի իրականացումը Հիսուս հաճախ աստվածային խորախորհուրդ գաղտնիքները բացատրում էր առակների միջոցով: Սակայն մարդկային եզրագոց միտքը, մանավանդ երբ հեռու է հավատքի լույսից, դժվարությամբ է ըմբռնել եւ ըմբռնում աստվածաշնչյան բազմաթիվ խոսքերի՝ առավել եւս առակների իմաստը:

Անիրավ տնտեսի առակն իր տեղն ունի աստվածաշնչյան

դժվարըմբռնելի դրվագների եւ պատումների շարքում: Այս առակի հանդեպ հետաքրքրությունը երբեւէ չի մարել, եւ առ այսօր բազմաթիվ մասնագետներ շարունակում են ուսումնասիրություններ կատարել՝ քննելով մանրամասնություններն ու վեր հանելով այն առանձնահատկությունները, որոնք կարող են նոր լույս սփռել առակի ընկալման վրա:

Հիսուս առակներով է խոսում՝ առանց նշելու պատմածի գրական տեսակը: Բացի այդ՝ սույն պատումի սկիզբը շատ նման է նախորդող մի քանի առակների սկզբին. Անառակ որդու առակն սկսվում է այսպես՝ «Մի մարդ երկու որդի ուներ...» (Ղուկ. ԺԵ 11): Անիրավ տնտեսի առակի սկիզբն է՝ «Մի մեծահարուստ մարդ կար, որ մի տնտես ուներ...» (Ղուկ ԺԶ 1):

Զրույցի նմանօրինակ սկիզբը հատուկ էր ռաբբինիստական ոճին եւ բնորոշ առակի ժանրին պատկանող պատումին, ինչպես որ հայ իրականության մեջ, երբ ստեղծագործությունն սկսվում է «Լինում է, չի լինում» արտահայտությամբ, անմիջապես պարզ է դառնում, որ հաջորդող խոսքը ոչ թե իրական դեպքի մասին է, այլ հեքիաթային-անիրական պատ-

մություն է: Թեւեւ մեզ չեն հասել Ա դարի ռաբբինիստական առակները, սակայն մեզ հասած Միշնայի, Թալմուդի, Միդրաշի, թանայինների եւ հրեական այլ առակներ, որոնք գրման ժամանակաշրջանով հասնում են միջին Թ դար, կարող են հիմք հանդիսանալ ավետարանական մի շարք առակների վերլուծության համար:

Քրիստոս այդ օրինակները կամ առակները պատմեց աշակերտների եւ ժողովրդի համար: Ղուկասի ավետարանում կան նաեւ այլ առակներ՝ ուղղված ժողովրդին, փարիսեցիներին, դպիրներին եւ աշակերտներին (տե՛ս Ղուկ. ԺԵ 1 – ԺԶ 31):

Անիրավ տնտեսի առակի սկզբում ավետարանիչը նշում է, որ Քրիստոս այն պատմում էր իր աշակերտներին, սակայն դա հռետորական գեղեցիկ հնարք է, որի միջոցով Հիսուս բուն ասելիքը հասցնում է փարիսեցիներին: Եվ կարելու է այն համագամանքը, որ փարիսեցիները հասկանում են առակի իմաստը, քանզի հետագայում (Ղուկ. ԺԶ 14-ում) երեւում է նրանց արձագանքը Քրիստոսի խոսքերին:

Ղուկասի ավետարանում նկատվում է ընդգծված հակադրություն երկու կողմերի՝ հասա-

րական տարբեր դասերի ներկայացուցիչների միջեւ: Սույն Ավետարանում ներկայացված են աղքատության եւ հարստության, քաղցած աղքատի եւ հագեցած մեծահարուստի, աղքատության մեջ սզացող Ղազարոսի եւ խնջույքներում զվարճացող ունեւորի, այժմեական երկրավոր կյանքի եւ անդրաշխարհային կյանքի հակադրությունների վախճանաբանական տեսարանները: Աստվածաբանական այդ միտքը նկատելի է Ղուկասի ավետարանում՝ սկզբից մինչեւ ավարտ՝ ընդգրկելով առակների մեծ մասը՝ «Ամմիտ մեծահարուստը», «Կորած ոչխարը», «Կորած դրամը», «Աղքատ Ղազարոսը», «Անիրավ տնտեսը», «Մեծ խնջույքի առակը» եւ այլն: Հատկանշական է, որ այս բոլորը՝ բացառությամբ «Մեծ խնջույքի» առակի, հանդիպում են միայն Ղուկասի ավետարանում:

ԺՁ գլխի սկզբում կարդում ենք Անիրավ տնտեսի առակը, որից առաջ գրված է. «Եվ Հիսուս իր աշակերտներին ասաց...» (հմր. 1): Այդ «եւ» շաղկապը, որ տվյալ պարագայում նշանակում է «նաեւ», մեզ հուշում է, որ սա սկիզբը չէ, եւ սրանից առաջ եղել է որեւէ բան, սա միայն դրա շարունակությունն է: ➡ Էջ 8

Սկիզբը՝ թիվ 5

Մենք պահքն իր ուրույն տեղն ու դերն ունի ոչ միայն եկեղեցու տոնական, պահքային ծիսաշարում, այլ նաեւ հայոց ավանդական կենցաղում: Այդ մասին են վկայում ժողովրդական մի շարք ավանդույթներ եւ սովորույթներ, որոնք առնչվում են Մենք պահքին:

Մենք պահքին վերաբերող ամենատարածված սովորույթն ակալատիզ պատրաստելն էր: Այն պատրաստում էին պահքի առաջին օրը եւ կախում թոնրատան երդիկից: Ակալատիզ պատրաստելու եւ կախելու պարտականությունը տան մեծիմը կամ երեխաներինն էր:

Ակալատիզը ծերունու տեսքով տիկնիկ էր, որի թեւերից կախված էին քարեր, իսկ ոտքին ամրացված էր սոխ: Նրա գործառույթն էր հսկել բոլորին եւ «պատժել» նրանց, ովքեր պահք չէին պահում:

Տիկնիկի ոտքի սոխին ամրացնում էին պահքի յոթ շաբաթները խորհրդանշող յոթ փետուր: Դրանցից չորսը սպիտակ էին, երեքը՝ սեւ: Սպիտակ փետուրները խորհրդանշում էին ձմռան ձյունը, սեւերը՝ գարնան օրերը, երբ երեւում էին սեւ հողն ու կանաչ խոտը:

Ամեն շաբաթվա վերջում մեկ փետուր պոկում եւ գցում էին: Այդպես հաշվում էին, թե որքան է մնացել պահքի ավարտին: Վերջին փետուրն առանձնահատուկ էր: Այն սոխի մեջ ամրացնելուց առաջ կոտրում էին եւ անվանում «կաղ ձիավոր»: Պատճառը վերջին շաբաթվա շատ դանդաղ անցնելն էր, քանի որ անհամբերությամբ էին սպասում տոնին:

Հավատում էին, որ ակալատիզը պահքի վերջին օրը թռչում է դառնում եւ թռչում վերադառնալու պայմանով (տես Մ. Սկրտչյան, Տոներ, հայկական ժողովրդական ծեսեր, սովորույթներ, հավատալիքներ (Սվանդույթ եւ արդիականություն), Երեւան, 2015, էջ 57):

Աշտարակցիների շրջանում պարտադիր պայման էր, որ ակալատիզը պետք է պատրաստեին տարեց տանտիրուհիները, որոնք այն երդիկից կախելուց հետո արթնացնում էին տան անդամներին եւ շնորհավորում Մենք պահքի սկիզբը (տես Ե. Շահազիզ, Աշտարակի պատմությունը, Երեւան, 1987, էջ 222):

Երբ իջեցվում էր սոխից պատրաստված ակալատիզը, պարտադիր էր համարվում այդ սոխով ճաշ եփելը:

Մի շարք վայրերում պահքը հաշվում էին լոբու յոթ հատիկ գրպաններում պահելով: Ամեն շաբաթվա վերջում մեկը դեն էին գցում:

Մենք կարեւորություն ունեին պահքի ընթացքում միայնց տուն այցելելը եւ շնորհավորելը: Հիմնականում նորափեսաները գնում էին իրենց աներոջ եւ զոքանջի պահքը շնորհավորելու: Պասի ընթացքում միայնց այցելում էին գրեթե բոլորը: Իսկ խնամիներն այդ օրերին պահքային կերակուրներ էին ուղարկում կամ այցելում միայնց:

Նշանված աղջկա սկեսրայրն ու սկեսուրը այդ օրերին իրենց հետ վերցնում էին կաղին եւ շագանակ, գնում հարսնացուի տուն՝ հաճելի ժամանակ անցկացնելու նպատակով:

Սյունիքում նորափեսան Մենք պահքի առաջին օրը՝ երկուշաբթի երեկոյան, գաղտնի գնում էր աներոջ տուն՝ հյուրասիրվելու

Մենք պահք

ակնկալիքով: Գանձակում նորափեսան գնում էր զոքանջի տուն եւ համբուրում նրա ձեռքը, որից հետո նրանից գուլպա էր նվեր ստանում:

Պահեցողության 49-օրյա ընթացքը համեմատաբար թեթեւացնում էին հետաքրքիր ձիախաղերը, իսկ նորափեսաները նախընտրում էին ճլոթի խաղալ:

Լոռեցիներն այդ օրը ճլոթի էին կախում, մի քանի անգամ ճոճում երեխաներին, ապա համդիսավորապես ճլոթում բազմեցնում տան մեծ կնոջը՝ նանին: Նանը զոգնոցի մեջ մի մեծ քար էր դնում, որից հետո հարսները ճլոթին ոլորում էին իր առանցքի շուրջը՝ պտտելով մատած նանին ու բաց թողնում: Թոկի ոլորքը քանդվում էր՝ իր հետ հիմա էլ հակառակ ուղղությամբ պտտելով նանին: Այդ պահին նա գրկի քարը գցում էր մի կողմ եւ ասում. «Այսքան յուղ ի՞նձ»: Հարսները քարն անմիջապես վերցնում ու դնում էին նանի գիրկը: Պտույտն սկսվում էր՝ իր հետ հիմա էլ հակառակ ուղղությամբ պտտելով նանին: Այդ պահին նա գրկի քարը գցում էր մի կողմ եւ ասում. «Այսքան յուղ այս հարսին»՝ տալով հարսի անունը: Սա շարունակվում էր այնքան, մինչեւ նանը ապահովում էր հարսներին յուղի առատությամբ: Այս ծեսը կոչվում էր «եղ հանել» (տես Դ. Խառատյան-Առաքելյան, Հայ ժողովրդական տոները, Երեւան, 2005, էջ 119):

Մենք պահքի առաջին շաբաթվա բոլոր օրերին հատուկ պաս էին պահում. երկուշաբթին «Բակլայ խորան» էր կոչվում, երեքշաբթին՝ «Խորանի խորան», չորեքշաբթին՝ «Մկան կիրակի», հինգշաբթին՝ «Կատաղած շան», ուրբաթը՝ «Չարչարոց», շաբաթը՝ «Թալալոսի»:

Պահքի առաջին օրվան չարիքը վերացնելու եւ տան առատությունն ապահովելու կարեւորություն էր

Կարեւորվում էին պահոց կերակուրները: Հայաստանի մի շարք շրջաններում առաջին հերթին պարտադիր էր աղանձ ուտելը: Ազգագրական նյութերը վկայում են, որ կերակրի պահեցողության խախտումը համարում էին մեծ մեղք: Այսպիսի մի զավեշտալի պատմություն է պահպանվել. մի լոռեցի իր բոլոր մեղքերը՝ գողություն, զրպարտություն, սուտ վկայություն եւ սուտ երդում, քահանային խոստովանելուց հետո կանգ է առել եւ լալով հրաժարվել իր ամենամեծ մեղքը խոստովանելուց: Քահանայի ստիպելուց հետո հեկեկալով ասել է, որ Մենք պասին յուղի վրայի հացից է մի կտոր կերել: Ժողովուրդը ծաղրում էր պաս չպահողներին: Պահեցողության ողջ ընթացքում թույլատրվում էր ուտել լոբի, ոսպ եւ սիսեռ, կարտոֆիլ եւ գետնախնձոր, սոխ ու սխտոր, չորացրած կանաչեղեն: Նշանավոր ուտեստը համարվում էր մոխրիս ապուրը: Այն պատրաստում էին տարբեր կերպ: Մոխրիս ապուրը պատրաստում եւ լցնում էին կարասները: Այս ապուրին նվիրված երգեր, պարեր կան, որոնց միջոցով գովերգել են Մենք պահքը: Մոխրիս պարը միայն տղամարդիկ էին պարում՝ առանց նվագ գարկելու. կանանց արգելվում էր պարել, քանզի պահքի օրերը սուրբ էին համարվում: Մարդիկ շատ էին ուտում այս ապուրը: Պահքի վերջում այնքան էին կերած լինում, որ հոգնում էին: Դրա հետ կապված այսպիսի բանահյուսություն կա.

*Ճառագարողը մոտեցավ, մոխրիս ապուրն հոտեցավ,
Էլ մի ուտե ձիովի խավիճ, թե չէ
փորդ շատ կցավի:*

Պահեցողության առաջին օրը պարտադիր էր պատրաստել անալի ձեթով պատրաստված յոթ բաղարջ, որոնք պահքի յոթ կիրակիների խորհուրդն ունեին: Որոշ վայրերում պարտադիր էր խաշած սիսեռ կամ հատիկ ուտելը: Լայն տարածում ունեւ հետեւյալ սովորույթը. Մենք պահքի ավարտին նորափեսան եւ փեսային կշռում էին՝ պարզելու համար, թե ինչ «արդյունք է տվել» պահքը:

Արագածոտնի մարզում Մենք պահքի շաբաթ օրերին արգելվում էր կար, ավել, լվացք անելը:

Պահքի ծիսաշարքում կարեւորվում էր նաեւ Միջինքը, որը

նշվում էր պասի 24-րդ օրը: Միջինքին արգելվում էր կար անելը, որպեսզի կար անողի մարմինը կես չլիներ: Արգելվում էր մազերը լվանալը, որպեսզի մազերը կես չլինեին: Հավատում էին, որ այդ օրը ցանկացած անգույն քայլ կարող էր վատ հետեւանք ունենալ:

Մուսալեռցիները Միջինքն անվանում էին «Աղցուց կիս» (այսինքն՝ Մենք պահքը, որ կոչվում է աղ ու հացից, կիսվել է): Այստեղ ծիսական կերակուր էր համարվում աղուհացիցի քուլֆթան:

Նրանք, ովքեր իրենց տանն ունեին նշանված աղջիկ կամ տղա, Միջինքին ձեթով բաղարջ էին թխում եւ միմյանց տուն ուղարկում: Միջինքի երեկոն անվանում էին «Քառասուն մանկունք». ժողովրդական մի շարք սովորույթներ կան՝ նվիրված այդ օրվան: Այդ օրը նշանված աղջկա ընկերուհիները, ծիսական ուտեստներ վերցնելով, գնում էին նրանց տուն: Այստեղ նրանք քառասուն անգամ ծնկի էին իջնում եւ աղոթում Քառասուն մանուկներին.

*Քառասուն մանուկը՝ լճին,
Թագն ու պսակը՝ ճոխին,
Ինչ որ տվիր բաղնեցպանին,
Անոր կեսն ալ ինձի տուր:*

Ամբողջ գիշեր աղոթելուց եւ իրենց բերած մթերքներն ուտելուց հետո՝ առավոտյան, աղջիկները լվանում էին մեկը մյուսի գրվալը եւ վերադառնում տուն:

Շատ ընտանիքներում ամբողջ գիշեր վառում էին կրակ, որն անվանվում էր «լիճք»: Այն ձեթով լի աման էր՝ մեջը դրված մոմի պատրույգ: Եկեղեցում նույնպես մեծ կոնքի մեջ վառում էին կրակը, որից հետո կոնքի միջի ջուրը հավատավոր մարդիկ իրենց հետ տուն էին տանում, քսում իրենց աչքերին, վերքերին եւ այլն: Այդ ջուրն օգտագործում էին նաեւ Միջինքի գաթան պատրաստելու համար: Միջինքին, բացի ավանդական գաթայից, պատրաստում էին նաեւ մի շարք այլ խմորեղեններ: Սգավոր ընտանիքներին արգելվում էր Միջինքին որեւէ բան պատրաստել: Գաթան, բաղարջը նրանց տուն տանում էին բարեկամները:

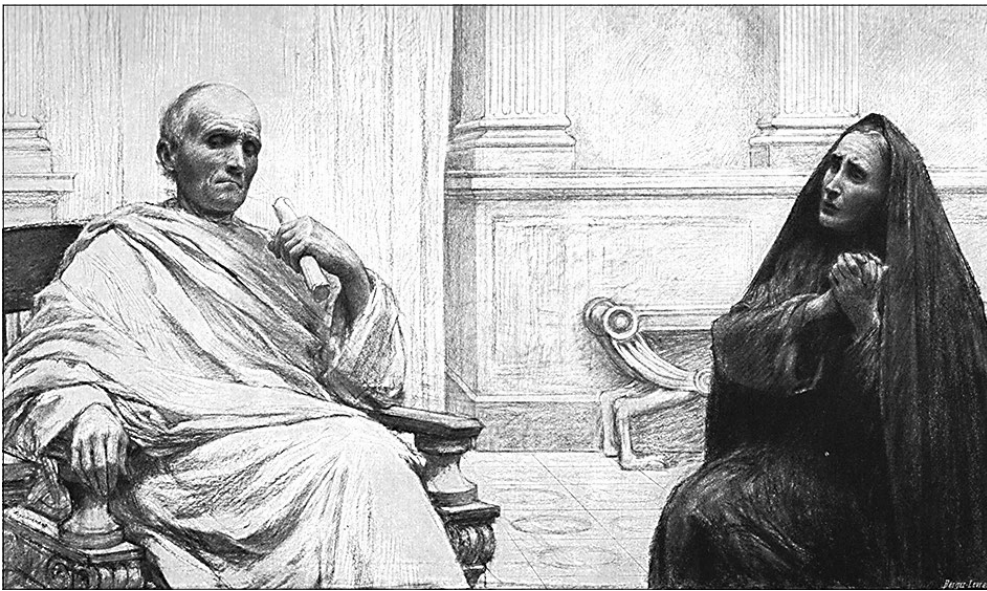
Թխված բաղարջներն ու խմորեղենները պետք է բաժանվեին աղքատներին:

Միջինքը համարվում էր գարնան ավետաբեր: Տարվա այդ օրը դաշտերն արդեն կանաչած էին լինում: Սկեսուրները նորափեսաներին վերցնում էին դուրս էին գալիս դաշտ՝ գթունելու: Հնագույն մի սովորույթի համաձայն՝ նորափեսաներն ամուսնու տնից առաջին անգամ դուրս էին գալիս Միջինքի օրը: Տղամարդիկ այս սովորույթին նվիրված երգ են երգել.

*Հարսները կնացած է գյաշտ,
Ի՞նչ են բերած՝ ջուխտ-ջուխտ լաշ (տղա),
Ամուսներն ի՞նչ,
Մեկին՝ ջանճակ, մեկին՝ Պամբակ:*

Վանում չամուսնացած տղաները գնում էին արտ եւ բարձր ողջունում գարնան գալուստը:

Այսպիսով՝ Մենք պահքի ողջ ընթացքը ոչ միայն եկեղեցական, այլ նաեւ ժողովրդական ավանդական կենցաղում սահմանված է որպես սպասման մի մեծ շրջան անցնելու փուլ, որից հետո բոլորս արժանապաշտ ենք Քրիստոսի հրաշափառ Հարությանը:

Անիրավ դատավորը

«Մի առակ էլ ասաց նրանց այն մասին, թե նրանք ամեն ժամ պետք է աղոթեն ու չձանձրանան»
(Ղուկ. ԺԸ 1):

Անիրավ դատավորի կիրակին Մեծ պահքի հինգերորդ կիրակին է։ Պահք այս հինգերորդ հանգրվանն իր անվանումն ստացել է Ղուկասի ավետարանի համանուն առակից (Ղուկ. ԺԸ 1-8):

Հիսուս մի առակ է պատմում անիրավ դատավորի մասին, որը ոչ Աստծուց էր վախենում, ոչ էլ մարդկանցից ամաչում՝ զանց առնելով օրենքն ու ոտնահարելով ուրիշների իրավունքները։ Նույն քաղաքում ապրում էր նաև մի այրի, որը զայիս եւ դիմում էր դատավորին՝ իր ոսոխի դեմ իր դատը տեսնելու խնդրանքով։ Անիրավ դատավորը երկար ժամանակ խուսափում էր այս խնդրին լուծում տալուց, իսկ թշվառ կինը շարունակում էր համառորեն թակել դատավորի դռնը ու պահանջել արդարություն հաստատել։ Արդյունքում դատավորը որոշում է համառ այրու դատը տեսնել, որպեսզի վերջինս այլևս իրեն չանհանգստացնի։ Եվ Հիսուս շարունակում է առակը. «Լսեք,

թե ինչ էր ասում անիրավ դատավորը։ Իսկ Աստված արդարություն չի՞ անի իր այն ծառաներին, որոնք գիշեր եւ ցերեկ աղաղակում են. եւ նրանց հանդեպ միայն համբերատար կլինի։ Այո, ասում է ձեզ, նրանց հանդեպ իսկույն արդարություն կանի. իսկ երբ մարդու Որդին գա, արդյոք երկրի վրա հավատ կգտնի» (Ղուկ. ԺԸ 6-8):

Որպեսզի լավ ընկալենք ժամանակն ու իրավիճակը, երբ տեղի են ունենում դեպքերը, կարճառոտ ամոքադառնանք Ա դարի Հրեաստանին։ Այդ շրջանում Հրեաստանը երկիր էր տնտեսական, քաղաքական եւ հասարակական արմատավորված խնդիրներով։ Ներքին կյանքում արդարադատության իրականացման համար մշանակված էին դատավորներ, որոնց պարտքն էր օրենքի եւ օրինականության հաստատումը. բացի այդ՝ հրեական իրականության մեջ դատավորները պարտավոր էին լինել Մովսեսի օրենքի առաջին կատարողները՝ Աստծու օրենքի ջահակիրները։

Անդրադառնանք Բ Մնացորդաց գրքում առկա մի դրվագի. Հուդայի Հովսափատ թագավորը դատավորներ է կարգում եւ նախքան նրանց արձակելը հրահանգում է.

«Տեսեք, թե դուք ինչ եք անում, ձեր դատը մարդկանց չի վերաբերում, այլ՝ Տիրոջը։ Արդարությունը ձեր կողմն է։ Արդ, Տիրոջ երկյուղը թող ձեզ վրա լինի, պահեք Օրենքը եւ գործադրեք, քանզի մեր Տեր Աստվածը անիրավություն եւ կողմնակալություն չի անում եւ չի կաշառվում» (ԺԹ 6-7):

Հիրավի, այսպիսին պետք է լինեին աստվածընտիր դատավորները. սա էր նրանց պատվիրված։ Իսկ դրն էր իրականությունը... Քրիստոսի ժամանակ Հրեաստանում դատավորները, ինչպես եւ մաքսավորները, հասարակության ամենատեղի խավն էին համարվում։ Կաշառասիրությունն ու նենգությունը հասել էր անկառավարելի ծավալների, եւ մարդիկ խուսափում էին դատավորների հետ որեւէ առնչություն ունենալուց՝ գիտակցելով, որ կարող են չփրկվել օրենքն անիրավորի ձեռքից։

Երբայերենում մի արտահայտություն կա (dayyaney gezeloth), որ նշանակում է «օրինավոր դատավոր»։ Հրեաները, ընդամենը մեկ տառ փոխելով, վերափոխադրել էին այն՝ «գող դատավոր»։ Եվ ահա այս շարակարգում լիովին ընկալելի է Տիրոջ խոսքը՝ ելած Ամուս մարգարեի շուրթերից. «Դրա համար աղքատներին նեղելով եւ նրանցից ընտրությամբ կաշառք առնելով՝ շքեղազարդ ապարանքներ պիտի շինեք, բայց չեք բնակվի նրանց մեջ, գեղեցիկ այգիներ պիտի տնկեք, սակայն նրանց զինի՛ն չեք խմի...» (Ամուս Ե 11):

Շրջանցելով աստվածադիր օրենքն ու Սուրբ Գրքի խոսքը՝ ամբարիշտ դատավորներն անխղճորեն կողոպտում էին մարդկանց, հետաձգում կարիքավորների դատը, իսկ հարուստներին սիրաշահում էին, նրանց հետ ճաշի նստում, սնվում նրանց սեղանից ու քսակից։

Կարիքավորների ու թշվառների շարքում էին նաեւ այրիները, որոնք հասարակության ամենախոցելի խավն էին՝ որբերի եւ տնեմկների հետ։ Չունենալով ամուսին՝ նրանց վիճակված էր միայնակ անցկացնել կյանքի մնացյալ օրերը՝ նեղություններով ու զրկանքի մեջ, եւ պատահական չէ, որ Աստված Իր պատգամներում հաճախ է հիշատակում այրիներին, ինչպես որ Մովսեսի միջոցով է ասում. «Ոչ մի այրի կնոջ կամ որբի մի տանջեք» (Ելք ԻԲ 22)։ Տիրոջ

պատվերով՝ յուրաքանչյուր երեք տարին մեկ անգամ քահանաները պետք է հավաքված ողջ տասանորդից բաժին հատկացնեին պանդուխտի, որբի եւ այրու համար։ Այսինքն՝ Տիրոջ կամքն է, որ մարդիկ ողորմաբար վերաբերվեն չքավորներին ու թույլերին, միմյնդեմ Քրիստոսի պատմած առակում տեսնում ենք, որ անիրավ դատավորը ոչ երկյուղում է Աստծու խոսքից, ոչ էլ պահում Մովսեսի պատվիրածը։ Իրապես նա մի չարագործ ու դաժան մարդ էր։

Տերն առակում ներկայացնում է նաեւ այրի կնոջը, որը դատավորից համառորեն պահանջում էր քննել իր դատը, ազատել իրեն անհանգստացնող մարդուց։ Այս կինն այնքան էր ձանձրացնում դատավորին, որ վերջինս ոչ թե Աստծու երկյուղից կամ մարդկանց ամոթից, այլ պարզապես իր օձիքն ազատելու համար որոշում է տեսնել այրի կնոջ դատը։ Եվ Քրիստոս հարցնում է Իր շուրջը հավաքվածներին. «Լսեք, թե ինչ էր ասում անիրավ դատավորը։ Իսկ Աստված արդարություն չի՞ անի իր այն ծառաներին, որոնք գիշեր եւ ցերեկ աղաղակում են. եւ նրանց հանդեպ միայն համբերատար կլինի» (Ղուկ. ԺԸ 6-7): Այլ խոսքով՝ Հիսուս ասում է՝ եթե այս դատավորը, որ անարդար, կաշառակեր ու խարդախ է, ի վերջո կատարում է այն, ինչը համառորեն խնդրում են նրանից, ապա որքան առավել Հայր Աստված, որ բարի է, անաչառ եւ ողորմած, կլի մեր ձայնն ու աղոթքները։ Անտարակույս, Տերն Ինքը Մատթեոսի ավետարանում ասում է. «Ձեզնից ով է այն մարդը, որից իր որդին եթե հաց ուզի, միթե քմր կտա նրան, եւ կամ եթե ձուկ ուզի, միթե ծծ կտա նրան։ Արդ, եթե դուք, որ չար եք, զիտեք ձեր որդիներին բարի պարգևներ տալ, որքան եւս առավել ձեր Հայրը, որ երկնքում է, բարիքներ կտա նրանց, որ նրանից ուզում են» (Մատթ. Ե 9-11): Այսօր Քրիստոս Իր հարցն ուղղում է բոլորիս. Աստված, որ խորշում է ամբարիշտներից եւ ողորմում Իր պատվիրածները կատարողներին միմյնեւ հազարերորդ սերունդ, միթե չպետք է փափկեցնի Իր սիրտն ու դարմանի մեր վերքերը, խաղաղեցնի մեր սրտերն ու մեր ոսոխի դեմ մեր դատը տեսնի։ ➔ էջ 8

Փա՛րք Քեզ, Տէ՛ր Աստուած մեր...

Գիշերային մթութեան մեջ կամաց-կամաց կը տիրապետել անձայնությունը, եւ բնութեան մեջ թագնուած մատուռ մը կը պատրաստուի իսկման արարողութեան։ Ս. Ներսէս Ճնմարանի Ս. Յակոբ մատուռն է սա, ուր գրեթէ ամէն օր կը հնչէ աղօթքը հոգեւորականաց, աշակերտաց եւ հաւատացելոց։

Ահա արդէն հասած է Հանգստեան ժամերգութեան պահը կամ ժողովրդական անուամբ՝ Հսկունը։ Աշակերտներ իրենց սեւ սքեմով արդէն իսկ կ'ուղղուին դէպի մատուռ՝ անցնելով դալարապատ ճամբայէն։ Գիշերն արդէն իսկ իջած է քաղաքին վրայ, եւ ամէն ինչ առաւել եւս պատրաստ է աղօթքով վերանայլու, աստուածամերձ դառնալու եւ շարականի երգեցողութեամբ զԱստուած փառաւորելու համար։ Եւ յանկարծ տեսածակեալ երկնքի մէջ տեսանելի կը դառնայ փոքր լոյսի մը նշոյլը, որ կ'արձակուի Ս. Յակոբ մատուռէն։ Փոքր կանթեղներու մեղմ լոյսը խորհրդաւոր մթնոլորտը կը ստեղծէ աղօթավայրին մէջ, իսկ միւս կողմէ՝ խաւար գիշերուան մէջ կը ծածանի լոյսի գեղեցկութիւնը։ Մութ գիշեր, լուր գիշեր. երկինքն ու երկրի անձայն են ու խաղաղ, մեղմ կը փայլի լոյսը սուրբ մատուռէն եւ հեռուէն բոլորիս աչքը կը գրաւէ...

Եւ ահա կը յայտնուի առաջնորդ հայրը, իր քայլերով կամաց մը կը մօտենայ դէպի մատուռ՝ նախագահի իր վսեմութիւնը զգալի դարձնելով։ Վեղարի շուք մը կը յայտնուի յանկարծակիօրէն, որ իր սրածայր գագաթով կը յիշեցնէ Գողգոթան՝ նուիրումովեան բարձունքը։ Այլեւս բոլորս պատրաստ ենք միասնաբար աղօթելու խնկի բոյրով աղօթալի այս վայրին մէջ։ Մթագնած եկեղեցոյ Սուրբ խորանի վրայ կանգնած խաչելութեան պատկերը առաւել եւս կը խօսի խաւարի եւ լոյսի, բարիի եւ չարի, կեանքի եւ մահուան մեծ պայքարի մասին։ Եւ մենք կը դիտենք մահուան գործիքը՝ լոյսով փարատած գիշերային մթնոլորտին մէջ. «Աստուած իր սէրը մեր հանդէպ յայտնեց... միմյնդեմ մեղաւոր էինք...» (հմմտ. Դռովմ. Ե 8):

Օրհնեալ Տեր մեր Հիսուս Քրիստոս. ամէն. Հայր մեր... միասնաբար արտասանուած Տէրունական աղօթքով կը հնչէ ապրող եկեղեցիին ձայնը դէպի ապրող ու ապրեցնող զԱստուած։ Սովորական աղօթքներէ կը տարբերի այս մէկը շատ ատեն, վասն զի այս մթնոլորտը կը մղէ խորհրդաւորութեան թափանցելու եւ հաշի սրբապատկերին առջեւ բազմատարած աղօթելու։ «Նշանեցաւ առ մեզ լոյս երեսաց Քոց, եւ ետուր ուրախութիւն սրտից մերոց»։ Իւրաքանչիւր աղօթք «խաղաղութիւն ամենեցուն» աւետիսով կը լիառատաւորէ մեր էութիւնը, եւ կը զգանք խաղաղութեան մշան Ս. Խաչի օրհնութիւնը։ Ապա նոյն աղօթքի տողերն առաւել եւս լուծ մը կը դնեն մեր ուսերուն վրայ, եւ կը հարկադրուինք «Աստուծոյ երկր-

պագեսցուք» ըսելու եւ ծնրադրելու Ս. Խաչի սրբապատկերին առջեւ։ Խաչեալ Տիրոջ առջեւ ենք բոլորս կանգնած եւ առանց եկեղեցական աստիճանի խորութեան՝ իւրաքանչիւրս կ'ակնկալենք նոյն բանը՝ Հանգստութիւն։

«Մեղքին անձնատուր մի ըլլաք՝ ձեր մարմնի անդամները անիրաւութեան գործիք դարձնելով, այլ, որպէս մահուանէ կեանքի եկած մարդիկ, դուք ձեզ Աստուծոյ յանձնեցեք եւ ձեր մարմինները Աստուծոյ ձեռքին մէջ արդարութեան գործիք դարձուցեք» (հմմտ. Դռովմ. Զ 13): Աղօթքի զօրութիւնը զգալի է ամենուրեք այս պատկերին մէջ։ Ինչպէս որ մահուան գործիքը խաչեալ Փրկիչով կերպարանափոխուեցաւ, նոյն ձեւով աղօթքի կանգնածներու տրամադրութիւնը կը փոխուի Աստուծոյ զօրութիւնը, ողորմութիւնը եւ յատկապէս անվերջ սէրը զգալով։ Եւ ահա այս զգացողութիւնը քանի-քանի անգամներ կը պարարտացնէ Ս. Ներսէս Շնորհալիի գրի առած աղօթքի տողերով. «Ողորմեա՛ Քո արարածոց եւ ինձ՝ բազմամեղի»։

Եւ ահա այս զգացողութեամբ վարդապետը կը մօտենայ Ս. Խաչի պատկերին եւ կը սկսի բարձրաձայն երգել աղերսալի ելեւէջներով. «Փառք քեզ, Տէր Աստուած մեր, որ պարգեւեցեր զօրս զայս բարեաւ եւ խաղաղութեամբ անցուցանել»։ Միասնաբար երգուած «Ամեն»ը որքան ազդեցիկ են սրտայոյզ է այս պահուն, երբ անձայն ու մթագնած երկինքը կը

վկայէ բոլորիս պաղատանքին, եւ շողշողացող իմաստալից լոյսը մատրան կը ներթափանցէ մեր ներսիդին։ Չկայ աւելի զօրաւոր մշան մը այս պահուն, քան այս լոյսը, որ իր անսահման զօրութիւնը ցոյց կուտայ։ Փառք «Լոյս ի Լուստի»ին, որ պարգեւեց բոլորիս այս խորհրդաւոր պահը աղօթական։

Իսկ խորհրդաւոր այս հանդիպումն իր աւարտին կը հասնի առաջնորդ հայր սուրբին վերջին օրհնութեամբ. «Օրհնեալ եղէրուք ի շնորհաց Սուրբ Հոգւոյն, երթայք ի խաղաղութիւն, եւ Տեր

Հիսուս Քրիստոս եղիցի ընդ ձեզ ընդ ամենեսեանդ. ամէն»։ Վերջին աղօթքէն յետոյ բոլոր ներկայներ անձայնութեան մէջ կը բաժնուին սուրբ մատուռէն՝ կրկին անգամ անցնելով մութ գիշերուան ճամպայարին՝ դէպի հանգստավայր։ Սակայն այս անգամ գիշերը մութ է, իսկ մեր սրտերը՝ լուսաւորուած աղօթքի զօրութեամբ եւ ազդեցութեամբ. «Փրկեա՛ զմեզ ի հրոյն յափտեմից. եւ Քեզ փառք յափտեանս. ամէն»։

Յարութիւն վրդ. ՏԱՄՍԵԱՆ

Մակար Ա Թեղուցու հայրապետության շրջան (1885–1891 թթ.)

1886 թ.՝ Սուրբ Էջմիածնի տոնին, Մակար Ա Թեղուցի հայրապետը կատարում է իր անդրանիկ մյուռնոսօրինությունը (տե՛ս «Արարատ», 1886, էջ 281, նաե՛ւ՝ *Մաղաքիա արք. Օրմանեան*, Ազգապատում, հտ. Գ, Ս. Էջմիածին, 2001, էջ 5249): 1886 թ. մյուռնոսօրինությանն է նվիրված բժիշկ Միսաք Արամյանի «Ճանապարհորդություն Սալիանից դեպի Էջմիածին» ուղեգրությունը: Ուխտավորներ էին եկել Յոզկաստանից, Ռուսաստանից, Պարսկաստանից, Թուրքիայից եւ այլ վայրերից: Նկարագրելով Սուրբ Էջմիածնում կատարվող հանդիսավոր արարողությունը՝ հեղինակը գրում է. «Չկար երկրագնդիս երեսին մի կետ, մի վայր, որտեղ տարագիր ու ճղճեհ հայր բնակություն է հաստատել, որ իւր ներկայացուցիչը չունենար այս աշխարհախոսքը ամբողջ մէջ: Բոլոր Վաղարշապատը իւր ընդարձակ տարածութեամբ՝ թու՛մ էր, թէ համասփիւռ հայութեան աշխարհահանդէս էր: Քանի տարագ տիպարների, զգեստների, սովորութիւնների եւ բնատրուկների: Ով կամենում է ուսումնասիրել եւ ճանաչել հայութիւնը, նա անպատճառ պարտաւոր է սուրբ միւռնի օրինութեան Էջմիածին գնալ: Դուք այստեղ կիմանաք, թէ ինչ մեծ զօրութիւն կա ուխտագնացական սովորութեան մէջ» (Ս. Արամեան, Ճանապարհորդութիւն Սալիանից դեպի Էջմիածին, Տփղիս, 1887, էջ 151): Այնուհետեւ հեղինակն օրինության ընթացքի վերաբերյալ որոշ մանրամասներ է հաղորդում. «Ամբոխը կորցրած է ինքնագնացութեան զօրութիւնը. նա անպայման ենթարկուած է նոյն ընթացքին նրա ամբողջ գոյութիւնը համակած անզուսպ ցանկութեան, որի սիրտն է գնում, որը նուազում է, որը թուլանում է: Բայց ով կարող է դրանց դուրս բերելով ազատել. անցք, ճանապարհ ամենեւին չկայ. շարժուել՝ նշանակում է առաւել ծնշուել քրտինքը քամող ջիւտիչի տակ... Ես գգում եմ, որ նուազում եմ. մատու սաստկութեամբ կրծում եմ, որ զգայութիւնս արթուն մնայ: Դա՛ւ քար վերստ կտրել, ինչ է՝ միւռնի օրինութիւնը տեսնել եւ նուազել: Չէ, լաւ է մեռնել, բայց գոնէ բաց աչքով տեսնել... Ամենեւին չեմ կարող մեղադրել նրան, որ պատրաստ է ամեն բան ոտնահարել՝ միայն թէ տեսնէ միւռնի եկ գալը...» (անդ, էջ 160–161):

1890 թ. սեպտեմբերի 30-ին, ձեռնադրւելով Մակար Ա Թեղուցի հայրապետի, տեղի է ունենում մյուռնի եւս մեկ օրինություն: Ուխտավորների թիվն անցնում էր 20 000-ից («Օրինութիւն սրբալոյս միւռնի», «Արարատ», 1890, էջ 585): Ուխտավորներ էին եկել ոչ միայն Ռուսաստանի, Պարսկաստանի հայ համայնքներից, այլ նաեւ Ռումինիայից, Բուլղարիայից, Գնդկաստանից, Մոլդովայից եւ հայաշատ այլ գաղթօջախներից: Մյուռնոսօրինության օրը Մայր տաճարի բակն ու շրջապատող շինությունների տանիքները լի էին բազմությամբ: Տաճարի պարսպի շուրջը շուրջը եւ հրապարակներում ուխտավորներն էին, որոնց մեծ մասը գիշերը տեղավորվել էր բացօթյա սայլերում, կառքերում, ինչպէս նաեւ վրանների տակ: Տարբեր բարբառներով միմյանց հարցուփորձը, ինչպէս նշում է «Արձագանքը», խառնվում էր Երեւանից ու շրջակա գյուղերից եկած մայրերի՝ շալակած մանուկների լացի եւ ծվոցի հետ, եւ ամբողջը դառնում էր մի խուլ ձայն, մի տարօրինակ աղմուկ (տե՛ս Ա. Երիցեանց, Սուրբ միւռնոսօրինէք, «Արձագանք», 1890, թիւ 29, էջ 3): Այսպիսով՝ հայ պարբերական մամուլի տեղեկությունները, ինչպէս նաեւ տարբեր հեղինակների ուղեգրությունները կամ հուշերը վկայում են, որ Մակար Ա Թեղուցու հայրապետության շրջանում եւս մյուռնոսօրինությունը կատարվել է մեծ համդիսությամբ եւ բարեպաշտական կարեւոր նշանակություն է ունեցել հավատավոր հայորդիների համար:

Արամայիս սրկ. ԱԶԻՉՅԱՆ

Ս. Ներսէս Շնորհալու հանելուկները

Սկիզբը՝ թիվ 5

Ուշագրավ է նաեւ այլազգի՝ ասորի, արաբ, գերմանացի հոգեւորականների պատկերումը Ս. Ներսէս Շնորհալու հանելուկներում:

Անդրադառնալով մահմեդականության հիմնադիր Մուհամեդի մասին հանելուկին՝ Ա. Դիւլիսանյանը գրում է. «Ներսէս Շնորհալու ապրած օրերին մահմեդականությունը լայն տարածում ուներ աշխարհում: Դայ հոգեւոր միտքն արդէն բավականին մերժողական գրույցներ ու պատմություններ էր գրել այդ կրոնի հիմնադրի՝ Մուհամեդի մասին՝ մերժելով եւ նրա անձը, եւ նրա ստեղծած կրոնական սրբազան գիրքը՝ Դուրանը» (Ա. Դիւլիսանյան, Դայ միջնադարյան գրականության հիմնական ուղղություններն ու ժամերը, Երեւան, 2012, էջ 87): Ս. Ներսէս Շնորհալին Մուհամեդին համարել է կատարյալ կախարհ, որը շատերին է կարողացել իր կողմը գրավել (*Ներսէս Շնորհալի*, Բանբ չափաւ, Վենետիկ, 1928, էջ 261):

*Յիւրմէ ամ ինչ տամ քեզ նշան,
Որ յիշելոյ չէ ինքն արժան,
Կախարդ մի հայնց էր ի լման,
Որ շատք իւրեան արար հաւան:*

Ուսումնասիրողների մի մասը հաճախ նշում է, որ հատկապէս կրոնական բնույթի հանելուկները բարդ են, մախատեւած չեն ընթերցողների լայն լսարանի համար, քանի որ պահանջում են որոշակի իմացություն: Անդրադառնալով Տորք Անգեղի մասին հանելուկին՝ Վ. Սաֆարյանը գրում է. «Ովքեր լավ գիտեն հայոց պատմությունը կամ հորենացին, հանելուկի երկրորդ կեսը նրանց կբերի ճիշտ կռահումների, իսկ եթե վատ են հիշում Աստվածաշունչը, Սամփոնի հետ համեմատությունը ոչինչ չի տա եւ կմնա նույն անհաղթահարելի խորհրդավորության սահմաններում» («Շնորհալու խրատա-մանկավարժական ոտանավորները եւ հանելուկները», «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1984, թիվ 1 (52), էջ 173): Կարծում ենք՝ Ս. Ներսէս Շնորհալին, հետապնդելով կրթական-դաստիարակչական նպատակներ, իր բոլոր հանելուկները գրել է ուսուցման նպատակով. նրա հանելուկները ոչ թէ պահանջում

էին որոշակի գիտելիքի անկայություն, այլ հաղորդում էին այդ գիտելիքը, ինչը ցույց տվեցինք աստվածաշնչյան դրվագներին ամենվող հանելուկների դեպքում: Ս. Ներսէս Շնորհալին իր այս ծրագիրը հետեւողականորեն իրագործել է նաեւ աշխարհիկ բովանդակությամբ գրված հանելուկների պարագայում՝ առավել ընդլայնելով մյուսի սահմանները:

Աշխարհիկ բնույթի հանելուկները բաժանվում են մի քանի խմբի.

- պատմությանը վերաբերող հանելուկներ,
- բնությանը նվիրված հանելուկներ,
- մարդուն նկարագրող հանելուկներ,
- մարդկային կենցաղը ներկայացնող հանելուկներ,
- կենդանական եւ բուսական աշխարհին նվիրված հանելուկներ,
- գրագիտությանը վերաբերող հանելուկներ:

Պատմության տարբեր դրվագներին վերաբերող հանելուկներն ունեն ճանաչողական մեծ արժեք, միտված են ժողովրդի մեջ հայրենասիրություն սերմանելուն, ազգային նշանավոր գործիչներին որպէս օրինակ ներկայացնելուն: Այս շարքից ուշագրավ են Տորք Անգեղին, Վարագդատին, Տրդատին, Ս. Գրիգոր Լուսավորչին, Ս. Ներսէս Մեծին, Դավիթ Անհաղթին, Մովսէս Խորենացուն նվիրված հանելուկները: Ս. Ներսէս Շնորհալին, ինչպէս «Վիպասանության» մեջ, այնպէս եւ հանելուկներում մախապատվություն է տվել իր սիրելի գործիչներին՝ նրանց, ովքեր աշխարհիկ ու հոգեւոր իշխանության, մշակույթի լավագույն ներկայացուցիչներն են: Ուժի, քաջության գովքը շարունակվում է Տորք Անգեղին նվիրված հանելուկում: Առասպելական ուժի կրող հերոսը համեմատվում է Սամսոնի հետ: Տորքն իր ուժն օգտագործում է ազգի թշնամիների դէմ կռվելիս՝ բլրաչափ ժայռեր պոկել-նետելով եւ նրանց նավերը խորտակելով (Ա. Մնացականյան, Դայ միջնադարյան հանելուկներ (V–XVIII դդ.), Երեւան, 1980, էջ 229):

*Մանուկ մի կայր ի Դայք գովան,
Քան զՍամսոն այլ յաղթական,
Վե՛մ մի վերոյց մեծ տրամական,
Ի ծովն ընկեց, կանգնեաց արձան:*

Տրդատ Մեծը ներկայացվում է որպէս ուժի եւ գեղեցկության մարմնացում: Թեւեւ հակիրճ ակնարկվում է նրա խոզ դառնալու պատմությունը, բայց գլխավորն այն է, որ Դայոց արքան ուներ մեծ երկիր, որի սահմանը հասնում էր մինչեւ Մարաշ (Ա. Մնացականյան, նշվ. աշխ., էջ 229):

*Թագուոր մի կայր, աշուհն էր խաժ,
Ժամ մի՛ ժամի ունէր ու բաշ.
Սիւնօ ունէր ինչի Մարաշ,
Ամենք աւեք իւրեանն վաշ :*

Նշանավոր փիլիսոփա Դավիթ Անհաղթի կերպարը կոգեշնչի մանուկներին ձգտելու դեպի ուսումն ու գիտությունը: Միաժամանակ Ս. Ներսէս Շնորհալին առանձնակի հպարտությամբ է գրում նշանավոր գիտնականի մասին, որի փառքը դուրս էր

եկել հայրենի երկրի սահմաններից (անդ, էջ 247–248):

*Իմաստասէր մի՛ յԱթենաց
Ի էր յազգէն Դայոց Մեծաց,
Խոսրովային ճառ մի ասաց,
Չոր երես շատ վարդապետաց:*

Առանձին շարք են կազմում բնությանը, տարվա եղանակներին, երկնային մարմիններին, բնական երեւոյթներին նվիրված հանելուկները: Այսօրինակ հանելուկների միջոցով հեղինակը նպատակ է ունեցել ընթերցողին ծանոթացնելու բնությանը՝ օգտվելով հենց ժողովրդական պատկերացումներից: Մարդն ու բնությունը անբաժանելիորեն կապված են՝ փոխազդելով միմյանց վրա: Բնական ու տիեզերական երեւոյթները մշտապէս հետաքրքրել են մարդուն իրենց խորհրդավորությամբ, կյանքի վրա ունեցած ազդեցությամբ: Տիեզերական մարմինների ու բնական երեւոյթների մասին բացատրությունները ներկայացվում են միջնադարյան պատկերացումների շրջանակում: Արեգակը կենսատու նշանակություն ունի, ուստի նրան նվիրված տարբեր հանելուկներ կան (անդ, էջ 317–318):

*Տեսայ մանուկ մ՛ որ ծնանէր
Եւ ի նոյն օրը մեռանէր,
Յետ թաղելոյն դարձեալ յառնէր
Ի այլ գեղեցիկ գիւղ ցուցանէր:*

Վաղնջական ժամանակներից մարդու ուշադրությունը գրաված աստղերը համեմատվում են հրով լցված ավազի հետ (անդ, էջ 318):

*Չառ ի վեր ջուրն է մեկնած,
Ներքոյ ամուր աւզով փակած,
Աւազն ամէն հրով լցած,
Մի քան զմի պայծառացած:*

Իսկապէս, միայն միջնադարի մարդը երկինքը կհամեմատեր Եկեղեցու հետ (անդ, էջ 204):

*Եկեղեցին բարձր էր ու լայն,
Անսին շինած էր ու անգերան,
Կանթեղքն ի կախ կան անշուան,
Ջահերն անձեք զլոյսըն տան:*
Շարունակելի

ԴԻՄԻՏՐԻ ԼԻՍԱՉՈՎ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԲԱՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Սկիզբը՝ 2022-ի թիվ 19—2023-ի թիվ 5

Նամակ երեսունմեկերորդ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԸ

Ինչպե՞ս դաստիարակել սեփական անձի եւ ուրիշների մեջ «բարոյական հաստատունություն»՝ կապվածություն ընտանիքին, սեփական տանը, գյուղին, քաղաքին, երկրին:

Կարծում եմ՝ սա ոչ միայն դպրոցի եւ երիտասարդական կազմակերպությունների գործն է, այլ նաեւ ընտանիքի:

Կապվածությունն ընտանիքին եւ տանը չի ստեղծվում միտումնավոր, ոչ էլ դասախոսություններով եւ խրատներով, այլ ամենից առաջ այն մթնոլորտով, որն իշխում է ընտանիքում: Եթե ընտանիքում կան ընդհանուր հետաքրքրություններ, ընդհանուր զվարճանքներ, ընդհանուր հանգիստ, ապա եւ դա շատ շատ է: Դե, իսկ եթե տանը ժամանակ առ ժամանակ դիտում են ընտանեկան ալբոմները, խնամք են տանում հարազատների գերեզմանների նկատմամբ, պատմում են այն մասին, թե ինչպես են ապրել իրենց նախատատերն ու նախապապերը, ապա դա կրկնակի շատ է: Քաղաքի գրեթե յուրաքանչյուր բնակչի նախնիներից որեւէ մեկը եկել է հեռավոր կամ մերձավոր գյուղից, եւ այդ գյուղը նույնպես հարազատ պետք է մնա: Թեեւ երբեմն-երբեմն, սակայն այն պետք է այցելել ողջ ընտանիքով՝ բոլորը միասին՝ հոգ տանելով անցյալի հիշողությունների պահպանման մասին եւ ուրախանալ ներկայի հաջողություններով: Իսկ եթե չկան հայրենի գյուղ կամ հայրենի գյուղեր, ապա միասին ուղեւորությունները ողջ երկրում հիշողության մեջ ավելի շատ են տպավորվում, քան անհատականները: Տեսնել, լսել, հիշել, եւ այս ամենը մարդկանց համդեպ սիրով. որքան կարեւոր է դա: Լավը նկատելն այդքան էլ հեշտ չէ: Չի կարելի մարդ-

կանց գնահատել միայն նրանց խելքի եւ կիրք լինելու համար. գնահատեք նրանց բարության, նրանց աշխատանքի, այն բանի համար, որ իրենց շրջանակի ներկայացուցիչներն են՝ համագյուղացիները կամ աշակերտակիցները, համաքաղաքացիները կամ պարզապես ինչ-որ բանում «յուրը», «առանձնահատուկը»:

Բարոյական հաստատունության շրջանակը շատ լայն է:

Հատկապես մի բանի կցանկանալի անդրադարձալ. շիրիմների եւ գերեզմանոցների նկատմամբ մեր վերաբերմունքին:

Շատ հաճախ քաղաքաշինարար-ճարտարապետներին զայրացնում է քաղաքի սահմանների ներսում գերեզմանատան առկայությունը: Նրանք ձգտում են այն ոչնչացնել, վերածել այգու, այնինչ գերեզմանոցը քաղաքի մասնիկն է՝ քաղաքային ճարտարապետության ինքնօրինակ եւ խիստ արժեքավոր բաղադրիչը:

Գերեզմանները կառուցվել են սիրով: Տապանաքարերը մարմնավորել են հանգուցյալի նկատմամբ երախտագիտությունը, նրա հիշատակը հավերժացնելու ձգտումը: Այդ պատճառով է, որ նրանք այդքան բազմազան են, անհատական եւ միշտ յուրովի հետաքրքրաշարժ: Կարդալով մոռացված անունները, երբեմն փնտրելով այստեղ թաղված հայտնի մարդկանց, սեփական հարազատներին կամ պարզապես ծանոթներին՝ այցելումներն ինչ-որ չափով սովորում են «կյանքի իմաստությունը»: Շատ գերեզմանոցներ յուրովի պոետիկ են: Ուստի շատ մեծ է միայնակ շիրիմների կամ գերեզմանատների դերը «բարոյական հաստատունության» դաստիարակման գործում:

Նամակ երեսուներկուերորդ ՀԱՍԿԱՆԱԼ ԱՐՎԵՍԸ [Ա մաս]

Այսպիսով՝ կյանքն ամենամեծ արժեքն է, որ ունի մարդը: Եթե կյանքը համեմատեք թանկարժեք ապարանքի հետ՝ բազմաթիվ դահլիճներով, որոնք ձգվում են անվերջանալի շարքերով, որոնք բոլորը շարժվում բազմազան են եւ տարբեր միմյանցից, ապա այդ ապարանքի ամենամեծ դահլիճը՝ իսկական «գահարահը», այն մեկն է, որտեղ թագավորում է արվեստը: Դա զարմանալի հրաշքների դահլիճ է: Եվ առաջին հրաշքը, որ նա կատարում է, պատահում է ոչ միայն հենց ապարանքի տիրոջ, այլեւ տոնակատարության բոլոր հրավիրյալների հետ:

Սա դահլիճ է անվերջանալի տոնախմբությունների, որոնք մարդու ողջ կյանքը դարձնում են ավելի հետաքրքիր, ավելի հանդիսավոր, ավելի ուրախ, ավելի նշանակալից... Չգիտեմ, թե էլ ինչ մակդիրներով արտահայտեն իմ հիացմունքն արվեստի, նրա ստեղծագործությունների, այն դերակատարության նկատմամբ, որ ունի մարդկության կյանքում: Եվ ամենամեծ արժեքը, որով արվեստը պարզեցատրում է մարդուն, բարության արժեքն է: Արվեստը հասկանալու շնորհով պարզեցատրված լինելով մարդը դառնում է բարոյապես

ավելի լավը, հետեւաբար՝ ավելի երջանիկ: Այո, ավելի երջանիկ: Քանզի մարդը, արվեստի միջոցով աշխարհը, իրեն շրջապատող մարդկանց, անցյալը եւ հեռավոր գալիքը բարությանը ընկալելու շնորհով պարզեցատրված լինելով, ավելի հեշտ է ընկերանում այլ մարդկանց, այլ մշակույթների, այլ ազգությունների հետ, նրա համար հեշտ է դառնում ապրելը:

Ե. Ա. Մայմին ավագ դասարաններում սովորողների համար հեղինակած իր «Արվեստը մտածում է պատկերներով» գրքում գրում է. «Բացահայտումները, որոնք անում ենք արվեստի միջոցով, ոչ միայն կենդանի են եւ տպավորիչ, այլ նաեւ բարի բացահայտումներ են: Արվեստի միջոցով եկող իրականության իմացությունը գիտելիք է՝ ջերմացած մարդկային զգացմունքով, կարեկցանքով: Արվեստի հենց այս հատկությունն է այն դարձնում բարոյական անչափելի նշանակալիություն ունեցող հասարակական երեւոյթ: Գոգոլը թատրոնի մասին գրել է. «Դա այնպիսի ամբիոն է, որից կարելի է շատ բարի բաներ ասել աշխարհին»: Բարու աղբյուր է յուրաքանչյուր իսկական արվեստ: Այն իր բուն հիմքում բարոյական է հենց

այն պատճառով, որ ընթերցողի, հանդիսատեսի, յուրաքանչյուր անձի մեջ, ով այն ընկալում է, առաջացնում է ապրումակցում եւ կարեկցանք մարդկանց, համայն մարդկության նկատմամբ: Լեւ Տոլստոյը խոսում էր արվեստի՝ որպես «միավորող սկզբի» մասին եւ դրա այդ հատկությանը տալիս էր առաջնային նշանակություն: Իր պատկերավոր ձեւի շնորհիվ՝ արվեստը լավագույն կերպով մարդուն հաղորդակից է դարձնում մարդկությանը. ստիպում է մեծ ուշադրությամբ եւ հասկացողությամբ վերաբերվել ուրիշի ցավին, ուրիշի ուրախությանը: Այն ուրիշի ցավն ու ուրախությունն զգալի չափով դարձնում է իրենը... Արվեստը՝ բառիս խոր իմաստով, մարդկային է: Այն զալիս է մարդուց եւ տանում է դեպի մարդը՝ նրա միջի ամենակենսականին, ամենաբարուն, ամենալավին: Այն ծառայում է մարդկային հոգիների միասնականմանը» (Е. А. Маймин, Искусство мыслит образами, Москва, 1977, էջ 13—14): Լավ, շատ լավ է ասված: Եվ այստեղ մի շարք մտքեր հնչում են որպես գեղեցիկ ասույթներ:

Հարստությունները, որոնք մարդուն տալիս են արվեստի ստեղծագործությունների ընկալում, չի կարելի խլել մարդուց, իսկ դրանք ամենուր են, անհրաժեշտ է միայն դրանք տեսնել:

Իսկ մարդու մեջ չարությունը միշտ կապված է ուրիշին չհասկանալու, նախանձի տանջալից զգացումի, էլ ավելի տանջալից զգացումի՝ անբարյացակամությամբ, հասարակության մեջ զբաղեցրած սեփական դիրքից անբավարարության, մարդուն լավի ու մեղի մշտական չարության, կյանքից հիասթափվածության հետ: Չար մարդը խոշտանգում է իրեն իր իսկ չարությամբ: Նա ամենից առաջ ինքն իրեն է սուզում խավարի մեջ:

Արվեստը լուսավորում է միեւնույն ժամանակ սրբագործում է մարդկային կյանքը: Եվ մորից կրկնում են. դարձնում է այն ավելի բարի, հետեւաբար՝ ավելի երջանիկ:

Սակայն արվեստի գործերը հասկանալու ամենեւին հեշտ չէ: Դա պետք է սովորել, սովորել երկար, ողջ կյանքի ընթացքում: Քանզի արվեստի սեփական ըմբռնումն ընդարձակելու գործում դադար չի կարող լինել: Կարող է լինել միայն նահանջ դեպի անըմբռնողական խավարը: Չէ՞ որ արվեստը մեզ մշտապես կամգեցնում է նոր ու նոր երեւոյթների առջեւ, եւ դա է արվեստի մեծագույն առատածեմությունը: Ապարանքում մեզ համար որոշ դռներ են բացվել, որից հետո հերթը մյուսների բացվելուն է:

Ապա ինչպե՞ս սովորել հասկանալ արվեստը: Ինչպե՞ս սեփական անձի մեջ կատարելագործել այդ ըմբռնողությունը: Ինչպիսի՞ որակներ է պետք ունենալ դրա համար:

Ես չեմ պատրաստվում հանձնարարագրեր տալ: Չեմ ցանկանում կտրակականապես որեւէ բան պնդել: Բայց այն որակները, որոնք ինձ, այնուամենայնիվ, ամենակարեւորն են թվում արվեստի իսկական ըմբռնման գործում, անկեղծությունը, ազնվությունը, բաց լինելն են արվեստի ընկալման համար:

Արվեստը հասկանալը պետք է

սովորել ամենից առաջ ինքդ քեզ-նից՝ սեփական անկեղծությունից:

Հաճախ են ինչ-որ մեկի մասին ասում՝ նա բնատուր ճաշակ ունի: Ամենեւին ոչ: Եթե ուշադրություն դարձնեք այն մարդկանց, որոնց մասին կարելի է ասել՝ ճաշակ ունեն, ապա նրանց մեջ կնկատեք նրանց բոլորին բնորոշ մի ընդհանուր գիծ. նրանք ազնիվ են եւ անկեղծ իրենց ընկալումակության մեջ: Հենց դրանից էլ նրանք շատ բան են սովորել:

Ես երբեք չեմ նկատել, որ ճաշակը ժառանգաբար փոխանցվի:

Ճաշակը, կարծում եմ, չի դասվում շարքն այն հատկություններին, որոնք գեներով են փոխանցվում. թեւ ընտանիքը ճաշակ է դաստիարակում, եւ ընտանիքից, նրա կրթվածությունից շատ բան է կախված:

Չի կարելի արվեստի գործին կանխակալությամբ մոտենալ՝ ելնելով հաստատունացած «կարծիքներից», նորածեւությունից, սեփական ընկերների հայացքներից կամ հեռանալով թշնամիների տեսակետներից: Պետք է կարողանալ արվեստի գործի հետ մնալ «երես առ երես»:

Եթե արվեստի գործերի ձեր ըմբռնման մեջ սկսեք հետեւել նորածեւությանը, ուրիշների կարծիքներին, նրբաճաշակ եւ «նրբագ» թվալու ձգտմանը, ապա ձեր մեջ կմարեք այն ուրախությունը, որը կյանքը տալիս է արվեստին, իսկ արվեստը՝ կյանքին:

Ձեւանալով, թե հասկացել եք այն, ինչը չեք հասկանում, ոչ թե ուրիշներին եք խաբում, այլ ինքնեդ ձեզ: Փորձում եք մատչել ինքնեդ ձեզ համոզել, որ ինչ-որ բան հասկացել եք, իսկ ուրախությունը, որը տալիս է արվեստը, անմիջապես է, ինչպես եւ յուրաքանչյուր ուրախություն:

Դուր է գալիս, այդպես էլ ասեք ձեզ եւ ուրիշներին, որ դուր է գալիս: Միայն թե ուրիշներին մի պարտադրեք ձեր ըմբռնումը կամ դրանից ավելի վատ՝ չըմբռնումը: Մի կարծեք, որ ունեք բացարձակ ճաշակ, ինչպես նաեւ բացարձակ գիտելիքներ: Առաջինն անհնար է արվեստում, երկրորդը՝ գիտության մեջ: Հարգեք ձեր եւ ուրիշների մեջ արվեստի նկատմամբ սեփական վերաբերմունքը եւ հիշեք իմաստուն կանոնը. ճաշակի մասին չեն վիճում:

Արդյոք սա նշանակալի է, որ պետք է ամբողջությամբ ներփակվել ինքն իր մեջ եւ բավարարվել ինքն իրենով, արվեստի այս կամ այն գործերի նկատմամբ սեփական վերաբերմունքով: «Ինձ այս դուր է գալիս, իսկ այն դուր չի գալիս», եւ վերջակետ: Ոչ մի դեպքում:

Արվեստի գործերի նկատմամբ սեփական վերաբերմունքի մեջ պետք չէ լինել հանգստացած. անհրաժեշտ է ձգտել հասկանալու այն, ինչը չես հասկանում, եւ խորացնելու այն բանի սեփական ըմբռնումը, ինչն արդեն մասամբ հասկացել ես: Իսկ արվեստի գործերի ըմբռնումը միշտ թերի է, քանզի իսկական արվեստի գործն իր հարստությամբ «անսպառ» է:

Պետք չէ, ինչպես արդեն ասել եմ, ելակետ ընդունել ուրիշների կարծիքները, սակայն անհրաժեշտ է լսել, հաշվի առնել դրանք: Եթե ուրիշի այդ կարծիքն արվեստի գործի վերաբերյալ բացասական է, ապա դա մեծավ մասամբ այդքան էլ հետաքրքիր չէ: Ավելի հետաքրքիր է այլ բան. եթե շատերը դրական տեսակետ են արտահայտում: Եթե ինչ-որ նկարչի, նկարչական ինչ-որ դպրոցի հասկանում են հազարավոր մարդիկ, ապա անձնապատանուություն կլինեք պնդել, որ բոլորը սխալվում են, եւ ճիշտ եք միայն դուք:

Իհարկե, ճաշակի մասին չեն վիճում, սակայն ճաշակը զարգացնում են սեփական անձի եւ ուրիշների մեջ: Կարելի է ձգտել կամ կոմպոզիտորը, բանաստեղծը կամ քանդակագործը մեծ եւ նույնիսկ համաշխարհային ճանաչում է վայելում: Այնուամենայնիվ լինում են նորածեւություններ, եւ լինում են մորի կամ օտարի ոչնչով չարդարացված մերժում, անգամ «օտարի», չափազանց բարդի նկատմամբ ատելությամբ վարակվածություն եւ այլն:

Ամբողջ հարցն այն է միայն, որ անկարելի է միանգամից հասկանալ բարդը, առանց մախապես հասկանալու առավել պարզը: Ցանկացած ըմբռնման պարագայում՝ գիտական թե գեղարվեստական, չի կարելի ցատկել աստիճաններով: Դասական երաժշտությունն ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է մախապատրաստված լինել երաժշտական արվեստի հիմունքների իմացությանը: Նույնը նաեւ՝ գեղանկարչության եւ քանդակության դեպքում: Անկարելի է տիրապետել բարձրագույն մաթեմատիկային՝ չիմանալով տարրականը:

Շարունակելի

Ռուսերենից թարգմանությունը՝
Տ. Անդրեաս վրդ. ԵՋԵԿՅԱՆԻ

Անիրավ դատավորը

← էջ 5

Ո՛վ էր այրի կինը, որքան էր «կշռում» նրա կյանքը: Անճշտ մեկն էր մարդկանց աչքին, խնդրարկունների շարքում ամենավերջինը՝ թույլ եւ անզոր մարդ, իսկ այդպիսիներին աշխարհը չի սիրում: Մեր օրերում էլ կան մնացած մարդիկ. ինչն էլ ամենից հեշտ նրանց համար, եթե ոչ առաջին իսկ դժվարության դեպքում հուսահատվելը, թեւաթափ լինելը, դադարելը պայքարելուց եւ սեփական գոյությունը կոտրված ողնաշարով քարշ տալը: Բայց այս կինը պայքարում է անկոտրում համառությամբ՝ դրդելով անիրավ դատավորին քննելու իր խնդիրը: Համառությունը փոխեց ամբարիշտ մարդու միտքը: Այրին անօրինությանը լի կյանքին կարծես ասաց. «Ես քեզմից էլ համառ եմ»: Նա նպատակադրվեց եւ հասավ իր ցանկացածին: Ահա Հիսուս որպես բարի օրինակ է ներկայացնում այս այրի կնոջը: Նա մեզ ասում է. «Տեսե՛ք այս կնոջը: Նա չունի այն ամենը, ինչ ունեց դուք՝ բոլորդ, բայց նա ունի մի բան, որը ձեզմից որեւէ մեկը չունի»:

Աշխարհում հազարավոր մարդիկ ամեն օր՝ ամեն ժամ, ենթարկվում են հալածանքների ու տանջանքների: Ունեւհարվում են օրենքի ուժով ամրագրված իրավունքները, եւ այդ բոլորը՝ անարդարության պատճառով: Եիշտ մնացած իրավիճակների համար շատ կարեւոր է մեր Տիրոջ զգուշացումը. «...անօրինության շատանալուց՝ շատերի սերը պիտի ցամաքի: Բայց ով միջնել վերջ համբերեց, նա պիտի փրկվի» (Մատթ. ԻԴ 12–13):

Համբերություն եւ հարատևություն. այս հատկանիշները պետք է զարգացնենք մեր մեջ: Սրանք են այրի կնոջ հաղթաթղթերը:

Դրանք է մատնացույց անում Տերն այրի կնոջ անձի մեջ: Այս հատկանիշներն են, որ պետք է առաջնորդեն մեզ ապրելու, պայքարելու եւ հասնելու Նրան, Ում դատաստանն արդար է: Մարդու անկումից հետո Աստված շատ երկար համբերեց, մինչեւ իր արքայությունը հաստատեց երկրի վրա, հետեւապես պետք չէ հուսահատվել ու կարծել, թե Տերն այլեւս մեզ չի լսում: Գուցե մեզմից առավել մեծ համառություն է պահանջվում: Միգուցե Աստված համբերում է, որպեսզի մեր խնդրած դատը երկայարի սրի մնան մեր դեմ չուղղվի, ինչպես Պետրոս առաքյալն է ասում իր Ընդհանրական երկրորդ նամակում. «Տերը չի ուշացնի իր խոստումը, ինչպես կարծում են ոմանք, թե ուշացած է, այլ համբերատար է ձեր հանդեպ. քանզի չի ուզում, որ որեւէ մեկը կորստյան մատնվի, այլ ուզում է, որ ամենքը ապաշխարեն» (Բ Պետ. Գ 9), եւ կրկին՝ «Տիրոջ համբերատարությունը փրկություն համարե՛ք...» (Բ Պետ. Գ 15):

Ուշագրավ է նաեւ առակի եզրափակիչ խոսքը՝ անպատասխան հարցադրումը, որ Տեր Հիսուս ուղղում է մարդկանց. «...իսկ երբ մարդու Որդին գա, արդյոք երկրի վրա հավատ կգտնվի» (Ղուկ. ԺԸ 8):

Ինչո՞ւ է այսպես ավարտվում Տիրոջ խոսքը, եւ ի՞նչ կապ ունի այն Անիրավ դատավորի առակի հետ: Ըստ էության՝ այս հարցադրումը մեծ պատասխան է թաքցնում: Այն ունի Անիրավ դատավորի առակի լուծման բանալին: Տերը մեզ ասում է. «Եթե գամ

ու քննեն, ձեր սրտի մեջ հավատ կգտնե՛մ: Դուք, որ աղոթում եք Բարձրալիմ՝ ձեր դատը տեսնելու համար, գուցե անիրավ եք, ինչպես դատավորը, բայց այրի կնոջ դեր եք խաղում Աստծու առջեւ»: Ուրեմն՝ պետք է վերանայենք ինքներս մեզ: Հասկանա՞նք, որ Աստված պատգամում է մեզ աղոթել հարատևորեն, գիշեր ու ցերեկ, աղոթել հավատով: Հավատը պիտի ծնի աղոթք, եւ միայն այդ պարագայում այն լսելի կլինի Տիրոջը: Քանզի եթե անիրավ դատավորն այրու տեսակետից իրեն դիմելու եւ թախանձելու պատճառով նրա դատը տեսավ, ապա Քրիստոս՝ արդարության Արեգակը եւ Դատավորը, որչափ առավել պիտի լսի աղաչանքներն ու պաղատանքները նրանց, ովքեր ամեն օր աղոթքով դիմում են իրեն:

Համաձայն Ս. Գրիգոր Տաթևացու մեկնության՝ դատավորը միտքն է, թշնամիները՝ մարդու հոգին եւ մարմինը: Սրա համար էլ ասվում է, թե՛ «Մի քաղաքում մի դատավոր կար»։ արդ քաղաքը մարդն է: Մարդն իբրեւ պարիսպ ունի իր մարմինը, իբրեւ դռներ՝ զգայարանները, բնակիչներ՝ հոգին, իբրեւ իշխանավորներ՝ միտքը, իսկ իբրեւ զինվորներ՝ ցանկությունն ու ցասումը: Իսկ ունեցվածքն ու հարստությունը հավատը, հույսը եւ սերն են, ինչպես նաեւ խոհեմությունը, արիությունը, ողջախոհությունը եւ արդարությունը: Եվ ինչպես որ թշնամիների եւ սիրելիների համար քաղաքի բոլոր էլքերն ու մուտքերը դռան միջոցով են, այնպես եւ մեր միջով են բարի ու չար գործերի էլքն ու մուտքը, որ հինգ զգայարաններով են լի մնում. սրանցով ենք մեղք գործում, այսինքն՝ աչքով գեղեցիկ բաներ ենք ցանկանում, ականջով հաճույքով լսում ենք այն, ինչ

օգտակար չէ եւ վնասակար է մեր հոգու համար, հոստոտելիքով թուլանում, լեզվով սուտ խոսում, բերանով ագահի պես ուտում եւ խմում, ձեռքով զրկում եւ վնասում ենք: Իսկ երբ ցանկանանք հետ կանգնել մեր մեղքերից, հենց այս զգայարաններով ենք բարին գործելու: Այսպես՝ հոգին, երբ թողնում է Աստծու կամքը, այրիանում է, այսինքն՝ բարի գործերից անզավակ եւ անպտուղ է մնում: Հետեւապես՝ Աստծու կամքը լսելու եւ կատարելու անհրաժեշտ պայմանն անձամծիր ու մարմնի ցանկություններից ազատված աղոթքն է. «Հավատաս, որ մարմնավորին կապված մարդը կարողանա աղոթքի ժամանակ համարձակություն ձեռք բերել» (Իսահակ Ասորի):

Այս փոքրիկ, բայց մեծ խորհուրդ պարունակող առակով Տերն այսօր մեզ պատգամում է լինել համառ, ինչպես այրի կինը: Լինել հաստատական մեր հավատի, նպատակների, բարի եւ արդար ցանկությունների պարագայում: Հուսահատվել անարդարությունից եւ անիրավությունից, չլինել այն մարդկանց մնաց, ովքեր դադարում են պայքարելուց ու կիսատ են թողնում իրենց համձնված առաքելությունն այս կյանքում:

Տիրոջ խոսքն ու պատգամը դարերի խորքից այսօր եւս հասնում են մեր սրտերին ու հնչում ազնվության բարձր փողով՝ հայրաբար մեզ հորդորելով չլինել նրանց մնաց, ովքեր անիրավում են արդարների դատը, անարգում Տիրոջ խոսքն ու ապրում իրենց սրտի չար խորհուրդներով, այլ լինել ջահակիրն ու կատարողն աստվածադիր սուրբ Օրենքի, սիրել եւ օգնել որբին ու այրուն, թշնամականին ու կարիքավորին, որպեսզի երբ Տերն իր սուրբ հրեշտակների հետ գա երկիր, մեր սրտերում միայն հավատ գտնի: Ուստի այսօր Տերը մեր առջեւ է դնում դատաստանի ահը եւ պատմում գալիք արհավիրքների մասին, ինչպես նաեւ, որ պետք է աղոթել ու չձանձրանալ: Ս. Հովհան Ոսկեբերանն ասում է՝ առանց աղոթքի հոգեւոր կյանքը թռչնում, ծարավում եւ մեռնում է:

Ելենա ԱՐԱՍԱՆՅԱՆ

Շարական Դատավորի կիրակիի

Ճշմարիտ պատվիրանն ավանդեցիր եկեղեցուդ, Քրիստոս, թե միշտ պետք է անսահման ժամանակով հոգով եւ մտքով աղոթել Աստծուն:

Օրենքիդ խոսքը գործովդ հաստատեցիր, երբ ամբողջ գիշերն Աստծուն աղոթելով անցկացրիր՝ իբրեւ մեզ օրինակ, երբ հատուկ տնօրինությամբ մեր բնությունն էիր առել, Որիդ առաջ իջնում են բոլոր ծնկները:

Ուստի, մենք էլ Քեզ ենք պաղատում, Քրիստոս, շնորհիր, որ ամբողջ ժամանակ Քեզ մաքուր աղոթքով ներկայանանք՝ երկնքի անմարմին էակների մոտ:

Աստվածածնի՝ անապական Քո Ծնողի աղաչանքով, Քո ողորմածությամբ բանց մեր հոգու աչքերը, Քրիստոս, որպեսզի կարողանանք նայել Քո լույսին:

Անիրավ տնտեսի առակը

← էջ 3

Անիրավ տնտեսի առակից առաջ զետեղված են եւս երեք՝ Կորած ոչխարի, Կորած դրամի եւ Անառակ որդու առակները: Այս առակների սկզբում գրված է. «Եվ բոլոր մաքսավորներն ու մեղավորները նրա մոտ էին, որպեսզի լսեն նրան: Փարիսեցիներն ու օրենսգետները տրտմեցնում էին եւ ասում. «Ինչո՞ւ է սա ընդունում մեղավորներին եւ ուտում նրանց հետ» (Ղուկ. ԺԵ 1–2): Այսպիսով՝ աստվածաշնչյան դրվագի հենց սկզբում տեսնում ենք, որ Հիսուսին լսողները մեղավորներն ու մաքսավորներն էին, փարիսեցիներն ու օրենսգետները, նաեւ աշակերտները, որոնք մշտապես Նրա հետ էին: Քրիստոսի շուրջը հավաքվածները խիստ տարբեր էին. նրանցից յուրաքանչյուրը հետաքրքրասիրության եւ իր կարիքների համար էր հետեւում Հիսուսին, եւ այդ առակների միջոցով Նա պատասխանում է նրանցից ամեն մեկին:

Փարիսեցիների համար խիստ անընդունելի էր շփվելը մեղավորների հետ, քանի որ նրանք պիղծ էին համարվում. Քրիստոս, պատմելով այս երեք առակները (զուլս ԺԵ), ոչ միայն ցանկանում էր խրատել նրանց, այլ նաեւ վերացնել այդ սխալ եւ չափազանցված ընկալումը: Հաջորդ գլուխն սկսվում է «Եվ Հիսուս իր աշակերտներին ասաց...» խոսքերով (Ղուկ ԺԶ 1): Տեսնում ենք, որ Քրիստոս իր խոսքի շարունակության մեջ փոխում է հասցեատերերին: Այստեղ կարելու է ուշադրություն դարձնել, թե ովքեր են հասցեատերերը. թեւեւ հասցեատերերը փոխվում են, սակայն Քրիս-

տոսի առակի հերոսները մնում են նույն անձերը՝ տանուտերը՝ Աստված, եւ տնտեսը՝ փարիսեցիները:

Այս առակի ասելիքին է առնչվում նաեւ Հովհաննես Մկրտչի քարոզչությունը, երբ նա սաստում է փարիսեցիներն՝ նրանց անվանելով «իծերի ծնունդներ», որոնք փախչում են Աստծու վերահաս բարկությունից (Ղուկ. Գ 7): Ըստ էության՝ Հովհաննես Մկրտչը նույնպես փարիսեցիների ուսմունքին դեմ է դուրս գալիս, սակայն նրանք մտնում են ժողովրդի մեջ՝ իրենց կեղծ ուսմունքով փորձում գրավել եւ անիրավ տնտեսի մնացած բարեկամներ ձեռք բերել: Այդ պատճառով փարիսեցիները կոչվում են «դարի որդիներ», այլ ոչ թե Աստծու: Չնայած առակում տիրապետող այս բացասական մթնոլորտին վերջում տեսնում ենք, որ տանուտերը գովում է անիրավ տնտեսին (Ղուկ. ԺԶ 8):

Այս հատվածը հաճախ մեկնվում է որպես հենց գովեստ տնտեսի հնարամտության համար, սակայն սա Աստվածաշնչում տարածված հեգմանքի ակնառու հատվածներից է: Ինչպես Բյուզնդներն է նշում իր ուսումնասիրության մեջ, այն պատկանում է «խաբուսիկ հեգմանքի» տեսակին. դա ոչ թե գովեստ, այլ հեգմանք էր:

Փարիսեցիների արծաթասիրությունը ոչ թե զուտ կենցաղային նշանակություն ուներ, այլ բխում էր կյանքի վերաբերյալ նրանց պատկերացումներից: Այսպիսով՝ Հիսուս, այս առակները պատմելով, լուծում է մի քանի կարեւոր խնդիր. նախ՝ փորձում է փոխել փարիսեցիների եւ օրենսգետների վերաբերմունքը մեղավորների ու

մաքսավորների հանդեպ, երկրորդ՝ ջանում է փշրել կյանքի վերաբերյալ նրանց ունեցած պատկերացումներն ու կաղապարները: Նա հեգմանքով է խոսում մամոնայի մասին, ինչի արդյունքում լսվում է փարիսեցիների ծիծաղը:

Փարիսեցիներին ի պատասխան՝ Քրիստոս պատմում է Աղբատ Դազարոսի առակը (Ղուկ. ԺԶ 19–31), որը կարծես նախորդ առակների եզրափակումը լինի:

Եթե փորձենք ընդհանրացնել հուդայական եւ ավետարանական պատկերացումները հարստության ու աղքատության վերաբերյալ, ապա կստացվի հետեւյալ պատկերը. Անիրավ տնտեսի առակը, որ նախորդում է Աղբատ Դազարոսի առակին, բախվում է հրեական՝ ունեցվածքի մասին այն ընկալմանը, ըստ որի՝ հարստությունը Աստծու վարձն է արդարներից եւ չի կարող համարվել անիրավ: Նախքան Քրիստոսի՝ առակը պատմելը, տեսնում ենք փարիսեցիների անհամընդունելի վերաբերմունքը աղքատների հանդեպ, ինչն արտացոլված է նաեւ Թալմուդիկ գրականության մեջ: Այս ամենին ի պատասխան՝ Քրիստոս պատմում է Դազարոսի մասին առակը, որտեղ աղքատն արժանանում է փրկության եւ հայտնվում է Աբրահամի զոգում, իսկ մշտապես խնջույքներ կազմակերպող եւ կյանքի բարիքները վայելող մեծահարուստը՝ դժոխքում:

Հարստությունը, որ, հրեական պատկերացումների համաձայն, պետք է հիմք ծառայեր մեծահարուստի արդար համարվելու եւ փրկվելու համար, ամենեւին էլ չի արդարացնում հրեական սպասումները:

Շարունակելի

ԱՆՆԱ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ

ԵԿԵՂԵՅԱԿԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ

† Տոն Ծաղկազարդի — *ապրիլի 2*

† Տոն Սուրբ Աստվածածնի ավետման — *ապրիլի 7*

† Տոն Սուրբ Հարության — *ապրիլի 9*

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադիր՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հրատարակիչ՝
«Քրիստոնյա Հայաստան» թերթի խմբագրություն

Գլխավոր խմբագիր՝
Արփիկե Չանթիկյան

Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հեռախոս՝ (010) 517 280

Էլ. փոստ՝
qristonyahayastan1@gmail.com
qristhay@etchmiadzin.am

web կայք՝
krishayas.wordpress.com
etchmiadzinlibrary.am/en/kristonya-hayastan

Ստոր. տպագր. 31.03.2023 թ.

Տպաքանակը՝ 1225